

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARLIK PROGRAMI**

**OSMANLI SARAY YAPILARINDAKİ ÖZGÜN TEFRİŞATIN
TESPİT DENEMESİ: DAVUT PAŞA SARAYI ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

UĞUR ŞENAY

İSTANBUL, 2020

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
MİMARLIK PROGRAMI**

**OSMANLI SARAY YAPILARINDAKİ ÖZGÜN TEFRİŞATIN
TESPİT DENEMESİ: DAVUT PAŞA SARAYI ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**UĞUR ŞENAY
(170201040)**

**Danışman
(Dr. Öğr. Üyesi Alidost ERTUĞRUL)**

İSTANBUL, 2020

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Mimarlık Anabilim Dalı Mimarlık Tezli Yüksek Lisans Programı'nda 170201040 numaralı Uğur ŞENAY'ın hazırladığı "Osmanlı Saray Yapılarındaki Özgün Tefrişatın Tespit Denemesi: Davut Paşa Sarayı Örneği" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, 21 /01/ 2020 Salı günü saat 11:00'da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE/REDDİNE/DÜZELTİLMESİNE** ne* **OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

Düzeltilme verilmesi halinde:

Adı geçen öğrencinin Tez Savunma Sınavı [...]/.../20..., tarihinde, saat da yapılacaktır.

Tez adı değişikliği yapılması halinde :

Tez adının
.....
..... şeklinde değiştirilmesi uygundur.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI (*)	İMZA
Dr. Öğr. Üyesi Alihaft Erfoşul	KABUL	
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Vefa Gobanoğlu	KABUL	
Dr. Öğr. Ü. Salih Salbacak	KABUL	

BEYAN/ ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağılı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Uğur Şenay

OSMANLI SARAY YAPILARINDAKİ ÖZGÜN TEFRİŞATIN TESPİT DENEMESİ: DAVUT PAŞA SARAYI ÖRNEĞİ

UĞUR ŞENAY

ÖZET

Bu çalışmada, Esenler ilçesi, Davutpaşa semtinde bulunan Yıldız Teknik Üniversitesi Davutpaşa kampüsü içerisinde yer alan Davut Paşa Sarayı, Hünkâr Kasrı (Otağ-ı Hümayun) olarak bilinen yapının iç mekanlarına ait olan tefrişatın tespiti denemesi yapılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde amaç, kapsam ve yöntem hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde, 15. yüzyıl Osmanlı sarayları kapsamında inşa edilmiş kompleks saray yapılarına yönelik mimari bir inceleme yapılmıştır. Bu alanda üretilen ilgili çalışmaların yapılan araştırmaya katkı sağlanması hedeflenmiştir. Üçüncü bölümde Davut Paşa Sarayının tarihi süreci hakkında bilgi verilmiş ve Hünkâr Kasrı olarak bilinen yapının geçirdiği keşifler, onarımlar ve restorasyonlar incelenmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde kasırda bulunan üç mekânın kısmi tefrişat unsurları 1704 yılına ait Arşiv Belgesinde yer alan tefrişat listesi referans alınarak tespit edilmiştir. Çalışmanın devamında ise Zemin katta yer alan Büyük Divanhane' nin iç mekân tefriş düzeninin hipotetik ve diagramatik bir deneme tespiti yapılmıştır.

Son bölümde ise elde edilen sonuç ve yapılan çalışmanın tümünü kapsayan genel bir Değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Mimarisi, Saray Mimarisi, Tefrişat, Restorasyon ve Koruma.

**DETERMINATION OF THE ORIGINAL FURNISHING ON THE
OTTOMAN PALACE BUILDINGS: EXAMPLE OF DAVUT
PASHA PALACE
UĞUR ŞENAY
SUMMARY**

In this study, it was tried to determine the furnishing belonging to the interior of the building known as Davut Paşa Palace, Hünkâr Kasrı (Otağ-1 Hümayun) located in the Davutpaşa Campus of Yıldız Technical University in Esenler district, Davutpaşa neighborhood.

In the first part of the study, information about purpose, scope and method is given. In the second part, an architectural study was conducted on the complex palace structures built in the 15th century Ottoman Palaces. It is aimed to contribute to the research of the related studies produced in this field.

In the third chapter, the historical process of Davut Paşa Palace was given and the building, repairs and restorations of the structure known as the Hünkâr Pavilion were examined.

In the fourth part of the study, the partial furnishing elements of the three muscles were determined by reference to the furnishing list in the Archive Document of 1704. In the afterwards of the study, a hypothetical and diagrammatic test of the interior furnishing system of the Büyük Divanhane on the ground floor was determined.

In the last chapter, a general evaluation was carried out including all the results and the study.

Key Words: Ottoman Architecture, Architecture of Palace, Furnishing, Restoration and Conservation.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada 15. Yüzyıl saray yapıları incelenmiş, Davut Paşa Sarayı, Hünkâr Kasrı'nda kullanılan tefrişatın hipotetik tespit denemesi yapılmıştır.

Çalışmamın her aşamasında, bilgisi ve değerli görüşleri ile beni yönlendiren değerli danışman hocam sayın Dr. Öğretim Üyesi Alidost Ertuğrul' a teşekkürlerimi sunarım.

Jüri üyeleri Prof. Dr. Ahmet Vefa Çobanoğlu ve Dr. Öğretim Üyesi Salih Salbacak' a değerli katkıları için teşekkür ederim.

Ayrıca Prof. Dr. Önder Küçükerman' a, Dr. Öğretim Üyesi H. Fırat Diker, Sanat Tarihçi Serhan Şark' a ve Prof. Dr. Zeynep Tarım Ertuğ' a da tüm katkıları için teşekkür ederim.

Hünkâr Kasrı (Otağ-ı Hümayun)' nın 2010 yılında gerçekleşen Restorasyonundan sorumlu danışman olan Mimar Serpil Erden' e çok teşekkür ederim.

Bu süreçte verdikleri destek ile motive eden her zaman yanımda olan Aileme teşekkürü borç bilirim.

Ocak 20120

Uğur ŞENAY

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. AMAÇ	3
1.2. KAPSAM VE YÖNTEM	3
2. 15. Y.Y. İSTANBUL OSMANLI SARAYLARI	5
2.1. TOPKAPI SARAYI SARAY-I ATİK (ESKİ SARAY)	5
2.2. TOPKAPI SARAYI SARAY-I CEDİD (YENİ SARAY)	8
3. DAVUT PAŞA SARAYININ TARİHSEL GELİŞİMİ	15
3.1. DAVUT PAŞA SARAYI OTAĞ-I HÜMAYUN	20
(HÜNKÂR KASRI)	20
3.1.1. Mimari Özellikler	25
3.1.1.1. Zemin Kat	28
3.1.1.2. Birinci Kat	31
3.1.1.3. Cephe Özellikleri	34
3.1.2. Keşifler ve Onarımlar	35
3.1.2.1. Arşiv Belgelerinde Yer Alan Onarımlar	36
3.1.2.1.1. 1737 Yılı Onarımı	36
3.1.2.1.2. 1739 Yılı Onarımı	36
3.1.2.1.3. 1816 Yılı Onarımı	36

3.1.2.1.4. 1820 Yılı Onarımı.....	37
3.1.2.1.5. Diğer Kaynaklarda Yer Alan Onarımlar	37
3.1.2.2. 2010 Yılında Yapılan Restorasyon	39
4. MAHALLERE GÖRE TESPİT EDİLEN TEFRİŞAT	41
4.1. ZEMİN KAT BÜYÜK DİVANHANE	42
4.2. BİRİNCİ KAT KUBBELİ DİVANHANE	45
4.3. BİRİNCİ KAT SULTAN ODASI	49
4.4. HAMAM.....	50
4.5. DAVUT PAŞA SARAY'I HÜNKÂR KASRI'NDA HİPOTETİK RESTİTÜSYON	51
4.5.1. Divan-ı Hümayun' un Bir Günlük Kullanım Biçimi	52
4.5.2. Zemin Kat Büyük Divanhane' nin Diyagramatik Tefrişat Düzeni	54
5. SONUÇ.....	65
KAYNAKÇA	67
ÖZGEÇMİŞ.....	90
EKLER	71

KISALTMALAR

c.: Cilt.

s: Sayfa.

sy: Sayı.

vb: ve benzeri.

yy.: yüzyıl.

y.t.ü.: Yıldız Teknik Üniversitesi.

ŞEKİLLER

Şekil 2.1.Giovanni Andrea Vavassore'nin, 1479 tarihli İstanbul haritasında, Eski Saray. (Necipoğlu, 2007, sy.30).....	5
Şekil 2.2.1537 tarihli Matrakçı Nasuh'un, 'Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn-i Sultan Süleyman Han' isimli eserinde Saray-ı Atik. (Sağdıç, 20018, sy. 19).....	7
Şekil 2.3.1537 tarihli Matrakçı Nasuh'un, 'Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn-i Sultan Süleyman Han' isimli eserinde Saray-ı Atik detayı.	7
Şekil 2.4. Surname' de Sultan III. Ahmed' in saray-ı Atik-i ziyaretini tasvir eden bir minyatür. (TSMK). (Bilgicioğlu, 2009, sy. 124)	8
Şekil 2.5.Bâb-ı Hümayun' nu gösteren görsel ve (Ferrari, 2015, sy. 148),	9
Şekil 2.6. D' Ohsson' ait Divan-i Hümayun' u gösteren görsel. (Kuban, 1994, sy. 282).....	10
Şekil 2.7.Bâbüsselâm. (Ertuğ, 2012, sy. 256).	11
Şekil 2.8.Topkapı Sarayı'nın üçüncü avlusuna açılan kapı Bâbüssaade. (Ferrari, 2015, sy. 150).....	12
Şekil 2.9.Revan Köşkü. (Sağdıç, 2018, sy. 50).....	13
Şekil 2.10.Bağdat Köşkü. (Sağdıç, 2018, sy. 51).....	13
Şekil 2.11.Harem kısmı renklendirilmiş, Topkapı Saray' ı planı. (Bozkurt, 1997, sy. 51).....	14
Şekil 2.12.Harem Avlusu. (Kuban, 1994, sy. 289).	14
Şekil 3.1.Procopius' un gezi haritası' nda İstanbul'un sur içi ve sur dışı bölgesinde yer alan Hebdomon. (Düzgüner, 2004, sy. 15).....	15
Şekil 3.2.1654 tarihli Jasper İsac haritasında Hünkâr Kasrı ve Çevresi. (Eravşar, 2010, sy. 2)	16
Şekil 3.3.1654 tarihli Jasper İsac haritası' ndan Hünkâr Kasrı ve Çevresi detayı. (Eravşar, 2010, sy. 2)	16
Şekil 3.4.1764 tarihli Jacques Nicolas Bellin' in haritasında Davutpaşa Sarayı ve Çevresi. (Eravşar, 2010, sy. 35)	18
Şekil 3.5.1523 tarihli Hünernâme' de yer alan bir minyatürde Davutpaşa Sarayı ve Çevresi. (Eravşar,2010, sy. 3)	18

Şekil 3.6.1523 tarihli Hünername' de yer alan bir minyatürde Davutpaşa Sarayı ve çevresi detayı. (Eravşar, 2010, sy. 3)	18
Şekil 3.7.1840 tarihli Jose Maria Jouaninn Seyahatnamesi' nde yer alan bir gravürde Davutpaşa Sahrasında kurulmuş olan Otağ-ı Hümayun. (Eravşar, 2010, sy. 4).....	19
Şekil 3.8.Otağ-ı Hümayun' tasvir eden Gurlitt' e ait resim (Gül, 2015, sy. 11).	20
Şekil 3.9.Süheyl Ünver'in Gurlit'in çiziminden referansla renklendirerek yeniden çizdiği Hünkâr Kasrı. (Gül, 2015, sy. 11).	21
Şekil 3.10.Hünkâr Kasrı' nın 2010' yapılan restorasyon öncesi ve sonrası güney cephesi (Gül, 2015, sy. 11).....	21
Şekil 3.11.Hünkâr Kasrı' nın zemin katında, Büyük divanhâne batı duvarında yer alan sultan I. Ahmed dönemi yaptırılmış mermer oda çeşmesi.	23
Şekil 3.12.Mehmed Paşa Köşkü 'nün (Sancak Köşkü) güney doğu cephesini gösteren görsel. (Çetiner, 1996, sy. 211.)	24
Şekil 3.13. Hünkâr Kasrı Zemin Kat Planı. (Eldem, 1969, sy. 228).....	26
Şekil 3.14.Hünkâr Kasrı Birinci Kat Planı. (Eldem, 1969, sy. 229).....	27
Şekil 3.15.Hünkâr Kasrı Zemin Kat Koridor.	29
Şekil 3.16.Hünkâr Kasrı Zemin Kat Büyük Divanhâne.....	29
Şekil 3.17.Hünkâr Kasrı Zemin Kat Revak Altındaki Giriş Dairesi.	30
Şekil 3.18.Hünkâr Kasrı Zemin Kat Arka Oda.	30
Şekil 3.19.Hünkâr Kasrı Zemin Kat Küçük Birimler ve Eyvanlı Küçük Koridor Geçişi.....	30
Şekil 3.20.Hünkâr Kasrı Birinci Kat merdiven Başındaki Kuzey Yönlü Daire.	32
Şekil 3.21.Hünkâr Kasrı Birinci Kat Büyük (Kubbeli) Divanhane.....	32
Şekil 3.22. Hünkâr Kasrı Birinci Kat Kuzey Yönlü Daire.	33
Şekil 3.23.Hünkâr Kasrı Birinci Kat Küçük Oda.....	33
Şekil 3.24.S.H. Eldem Tarafından arşivlenen Hünkâr Kasrı' nın 1938 yılına ait durumunu gösteren fotoğraf.(Eldem, 1969, sy.208).	39

Şekil 3.25.Hünkâr Kasrı, Vaziyet Planı. (2010 yılı restorasyon çizimleri, Y. T. Ü.- Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Mimari Büro' nun Proje Arşivinden).....	40
Şekil 3.26.Hünkâr Kasrı, Zemin Kat Planı. (2010 yılı restorasyon çizimleri, Y. T. Ü.- Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Mimari Büro' nun Proje Arşivinden).....	40
Şekil 3.27.Hünkâr Kasrı, Birinci Kat Planı. (2010 yılı restorasyon çizimleri, Y. T. Ü.- Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Mimari Büro' nun Proje Arşivinden).....	40
Şekil 4.1.Hünkâr Kasrı, Zemin Kat Büyük Divanhane.....	42
Şekil 4.2.Hünkâr Kasrı Zemin Kat Büyük Divanhane.....	43
Şekil 4.3.Hünkâr Kasrı, Büyük Divanhane Tefrişatını ait alanı gösteren renkli zemin kat planı. (2010 yılı restorasyon çizimleri, Y. T. Ü.- Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Mimari Büro' nun Proje Arşivinden)	43
Şekil 4.4.Davut Paşa Sarayı Hünkâr Kasrı, zemin kat Büyük Divanhane' de tespit edilen 1704 tarihli tefrişat listesi. (ELDEM, 1974, sy. 220-221).....	44
Şekil 4.5.Hünkâr Kasrı Birinci Kat Büyük (Kubbeli) Divanhane.....	45
Şekil 4.6.Hünkâr Kasrı Birinci Kat Büyük (Kubbeli) Divanhane.....	46
Şekil 4.7.Hünkâr Kasrı, Birinci Kat Büyük (Kubbeli) Divanhane Tefrişatına ait alanı gösteren renkli birinci kat planı. (2010 yılı restorasyon çizimleri, Y. T. Ü.- Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Mimari Büro' nun Proje Arşivinden).....	46
Şekil 4.8.Hünkâr Kasrı, Birinci Kat Koridoru.	47
Şekil 4.9.Hünkâr Kasrı, Birinci Koridorunun tefrişatına ait alanı gösteren renkli birinci kat planı. (2010 yılı restorasyon çizimleri, Y. T. Ü.- Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Mimari Büro' nun Proje Arşivinden).....	47
Şekil 4.10.Davut Paşa Sarayı Hünkâr Kasrı, birinci kat Kubbeli Divanhane' de tespit edilen 1704 tarihli tefrişat listesi. (ELDEM, 1974, sy. 220-221).	48
Şekil 4.11.Davut Paşa Sarayı Hünkâr Kasrı, birinci katta bulunan Sultan Odası' nda tespit edilen 1704 tarihli tefrişat listesi. (ELDEM, 1974, sy. 220-221).	49

Şekil 4.12.Davut Paşa Sarayı Hünkâr Kasrı, birinci katta günümüze ulaşamayan yapının kayıp birimi olan Hamam' da tespit edilen 1704 tarihli tefrişat listesi. (ELDEM, 1974, sy. 220-221).....	50
Şekil 4.13. Büyük Divanhane' de bulunan tefrişat listesinin tür klasifikasyonu.	55
Şekil 4.14.Kaynakların kullanımının öncelik sırasına göre sınıflandırılmasını gösteren tablo.	56
Şekil 4.15.Divanı Hümayun mekânlarında gerçekleştirilen eylemler ve materyal ilişkisi.	56
Şekil 4.16.Osmanlı divanhanelerinde bulunan temel tefrişat unsurlarının kalsifikasyonu. (Tanman, 1994, sy. 441-442).....	57
Şekil 4.17.Hipotetik tefrişat düzeni tespiti için açık sistem diyagramı referans alınarak oluşturulmuş yaklaşım modeli.	57
Şekil 4.18.Büyük Divanhane' nin hipotetik ve diagramatik üç boyutlu görselleştirme denemesi.	58
Şekil 4.19.Büyük Divanhane' nin hipotetik ve diagramatik görselinde yer alan materyallerin isimleri ve referans ilişkisi.	60
Şekil 4.20. Hipotetik Tefrişat Düzeni Veri Klasifikasyonunu gösteren tablo.....	64

1. GİRİŞ

Yirminci yüzyılda, teknolojik, bilimsel, ekolojik ve sosyolojik açılardan yeni gelişmelere ve büyük değişimler meydana gelmiştir. Modernizm ve küreselleşmenin de etkisi ile dünyanın birçok farklı yerinde meydana gelen savaşlar ve çatışma ortamları, beraberinde sosyal yaşam biçimlerini, gelenekleri ve kültürel miras varlıklarını tehdit etmeye başlamıştır. Mimari ve kültürel miras kapsamında bulunan yapıların zaman içinde özgün işlevlerini kaybetmesi nedeniyle, yapıların terk edilmesine veya uygun olmayan biçimlerde kullanımlardan kaynaklanan tahribatlara ortam hazırlamıştır. Bu duruma maruz kalan yapılar ait oldukları tarihi çevreyi olumsuz etkilemiştir.

Gelişmiş ülkelerde bu tür yapıların bulunduğu tarihi dokularda yeniden canlandırma programlarının ilk örnekleri 19.yüzyılda uygulanmaya başlanmış, tarihi yapılan bünyelerine uygun yeni işlevlerle, yeni yapılaşmış çevreye uyum sağlamaları yoluna gidilmektedir. Türkiye’de ise mimari koruma olgusu ve paralelinde korumaya yönelik yapılan uygulamaların bilinirliği özellikle son yıllarda gündemden güne artmakta, restorasyon ve koruma uygulamalarının aslına uygun olarak korunup korunamadıkları ve uygulama aşamalarında kullanılan tekniklerin uygunluğu da ayrı bir tartışma konusu oluşturmaktadır. Özellikle mimari çevreler ve kurumların yanı sıra, yazılı-görsel mimari medyada da belirli aralıklar ile yer alan restorasyon uygulamaları ile ilgili yapılan eleştiriler ülke genelinde kendi gündemini oluşturmaktadır. Bu tartışmaların saraylar, köşkler, kasırlar dini yapılar ve benzeri kültürel taşınmaz varlıklara yönelik restorasyon ve koruma çalışmalarına olan sivil ve kamusal ilginin artmasına katkı sağladığı da önemli bir gerçektir.

Bu bağlamda, gelinen noktada ülkemizde kültürel miras kapsamında korunması gereken birçok yapı olmakla birlikte bu kapsamda ilk koruma çabaları, Osmanlı imparatorluğunda yüzyıllar boyu idare merkezleri olan saray yapıları üzerinde gerçekleşmiştir

Osmanlı Saray Yapıları mekân kurgusu, oluşum süreci ve günümüze kadarki çeşitli kullanım şekilleri ile mimari koruma kavramı açısından da incelenmesi gereken özelliklere sahiptir. Bu yapılar, günümüzde koruma kapsamında değerlendirilmeye başlanmış yeni kullanım biçimlerine sahip olmuş ve müzeleştirilmiş kültür varlıkları olarak yeniden tanımlanmıştır.

Saray yapılarının mimari varlıklarını koruma altına almak ve yeniden işlevlendirme kadar, bu yapıların iç mekanlarında sahip oldukları tefrişat düzeninin tüm unsurlarına yönelik donatılarda araştırılmaya muhtaç bir konudur. Restorasyon ve Konservasyon Uygulamalarında söz konusu dekoratif unsurlara yönelik bilgi ve birikim eksikliği kültür varlıklarının özgün görünülerinden uzak bir dekoratif donanıma sahip olmasını da beraberinde getirmektedir. Bu eksikliğin giderilebilmesi için özellikle araştırma kolaylığı sağlayan yeni teknolojiler ile üretilen araçlardan faydalanılmasını gerekmektedir. Geçmiş ile gelecek arasında kültürel bağ kurulabilmesi adına söz konusu bu yapıların iç mekanlarının kullanıcı-işlev- mekân bütünlüğü içerisinde yeniden tasarlanmasına yol göstermesi açısından mekân organizasyonundaki unsurlarının ve nesnelere ilişkin tümüyle tespit edilmesi önemli bir sorunsal olarak görülmektedir.

1.1.AMAÇ

Bu çalışmanın amacı, Osmanlı Saray yapıları kapsamında iç mekân koruma yaklaşımına yönelik bir tespit denemesi yapmaktır. Bu doğrultuda örnek çalışma için Davut Paşa Sarayı'ndaki Hünkâr Kasrı tercih edilmiştir. Seçilen yapı hakkında, öncelikle literatürde yer alan kaynak niteliği taşıyan çeşitli yazılı ve görsel belgeler aracılığı ile mevcut durumunu belgelemek, yapının geçirdiği değişimleri incelenmektedir. Toplanan belgeler ve yapılan yazılı çalışmalar ışığında, ortaya çıkan bulguların analizi ile elde edilen veriler ile 18. yüzyılda Kasrın iç mekanlarında kullanılan tefrişatın hipotetik tespitini yapılmaya çalışılacaktır.

1.2.KAPSAM VE YÖNTEM

Osmanlı saray yapılarında özgün tefrişatın tespit denemesi, Davut Paşa Sarayı olarak bilinen yapılar manzumesinin günümüze kadar ulaşan tek yapısı olan ve kullanıldığı süreç içerisinde Merasim Köşkü olarak kullanılan bina üzerinden yapılmıştır. Yapı ile ilgili elde edilen bilgi ve bulguların, tarihsel süreç içerisinde yapının geçirdiği değişimler ve onarımlar incelenerek, dönemsel olarak özgün tefrişatın tespiti konusunda yol göstermesi hedeflenmiştir. Bu tez kapsamında yapılan çalışmalar beş bölümde incelenmiştir.

Birinci bölümde; tezin amacı, kapsam ve yöntemi ele alınmıştır.

İkinci bölümde; 15. yüzyıl Osmanlı saray mimarisi kapsamında inşa edilmiş kompleks saray yapılarına yönelik mimari bir inceleme yapılarak, bu alanda üretilen söz konusu çalışmaların yapılan araştırmaya katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Üçüncü bölümde; Davut Paşa Sarayının bünyesinde yer alan Hünkâr Kasrı olarak bilinen yapı ile ilgili arşiv belgeleri (Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivleri), kütüphaneler (Atatürk Kitaplığı, Salt Araştırma Kütüphanesi, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Kütüphaneleri, FSMVÜ Kütüphanesi, Çekül Bilgi-Belge Merkezi Kütüphanesi, Orient-Institut İstanbul), ilgili kaynaklar incelenmiş ve yapının son

restorasyon sürecinde bulunan kurumlardan alınan bilgiler ışığında kasrın mimari özelliklerinin ve yıllar içinde tanıklık ettiği keşifler ve onarımlara değinilmiştir.

Dördüncü bölümde; Sedad Hakkı Eldem' in Köşkler ve Kasırlar isimli çalışmasında yer alan 1704 tarihli Tefrişat listesi referans alınarak, Hünkâr Kasrı'nda mahallere göre kullanılan tefrişatın tespiti ve zemin katta yer alan Büyük Divanhane'nin iç mekân tefrişat düzeninin hipotetik ve diagramatik bir deneme tespiti yapılmıştır.

Beşinci bölümde; elde edilen sonuç ve yapılan çalışmanın tümünü kapsayan bir değerlendirme yapılmıştır.

2. 15. YÜZYIL İSTANBUL OSMANLI SARAYLARI

2.1.TOPKAPI SARAYI SARAY-I ATİK (ESKİ SARAY)

Topkapı Saray'ında izlenen yönetsel yaşam ve beraberinde getirdiği tasarım anlayışının, Edirne yeni sarayın başka bir mekândaki yansıması ya da bir şekilde devamı niteliğinde olduğunu bünyesinde bulunan bölümlerin büyük bir bölümünün, Topkapı Saray'ında karşılıklarını bulduğu söylenmektedir (Ferrari, 2015, sy. 142).

Bu bağlamda, Osmanlı mimarisinin her evresinde kendini gösteren geniş kapsamlı bir yapılar manzumesi olan Topkapı Saray'ının inşa edildiği dönemin mimarlık ortamını anlama çabaları, Osmanlı sarayının ve toplumsal yapısının tarihsel gelişim süreci içerisindeki gösterdiği değişimin de doğru çözümlenmesi gerekliliğini beraberinde getirmektedir. İstanbul'u aldıktan sonra Fatih Sultan Mehmed, bugünkü İstanbul Üniversitesi'nin bulunduğu alanda bir saray yaptırmış (Şekil. 2.1.), ancak hızlı bir şekilde büyüyen devlet teşkilatlanmasının ihtiyacı karşılayamaması sonucunda, yeni ve daha kapsamlı bir saray yapısına gereksinim doğmuştur (Sözen, 1990, sy. 62).

Şekil 2.1. Giovanni Andrea Vavassore'nin, 1479 tarihli İstanbul haritasında, Eski Saray. (Necipoğlu, 2007, sy.30)

Eski Saray şehrin merkezinde yer almakla birlikte, mimari özellikleri bakımından sade, gösterişsiz ve geniş bir alana dağılan sarayla ilgili eski görsel ve yazılı metinlerde etrafının kalın duvarlar ile çevrelendiğini, arazi üzerinde yatay biçimde genişleyen birimlerinin bulunduğu ve zaman içinde ilâveler ve onarımlar geçirdiği anlatılmaktadır (Şekil. 2.2.). Topkapı Sarayı'nın inşasından sonra burası bir nevi hânedan evi olarak kullanılmış olsa da hanedan üyelerinin bazılarının bu sarayda yaşadığı belirtilmektedir (Ertuğ, 2009, sy. 119).

Bilgicioğlu (2009) günümüzde, Süleymaniye Camii ile Beyazıt Camii kapsayan, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü ile üniversitenin fakültelerinin bir kısmının yer aldığı alanda, olan Eski Saray'ın kuruluşu hakkında Kritovoulos, Dukas ve Tursun Bey gibi dönemin tarihçilerinin eserlerinde bazı bilgiler yer aldığını belirtmektedir. Kritovoulos, fetihten sonra Fâtihten Sultan Mehmed'in İstanbul'da bazı imar faaliyetleriyle birlikte şehrin en güzel yerinde bir saray yaptırdığını ve 1455'te de tamamlandığını ifade eder. Mikhael Dukas ise padişahın 8, stadionluk (1 stadion = 184,87 m.) veya daha büyük bir alan içinde sarayı bina ettirdiğini belirtmektedir (Bilgicioğlu, 2009, sy. 122).

Saray-ı Atik hakkında Tursun Bey ise, Sultan'ın dört köşeli, duvarları sağlam bir saray yaptırdığını, bir kısmını harem-i has için ayırıp bir kısmını kendi istirahati ve iç oğlanlarına tahsis ettiğini, bazı kasırlar ve köşkler yaptırdığını, sarayın bir kısmının divan ve taht için, bir kısmının da çeşitli hayvanların olduğu, av yapılacak alan niteliğinde ayrıldığını aktarmaktadır (Bilgicioğlu, 2009, sy. 122).

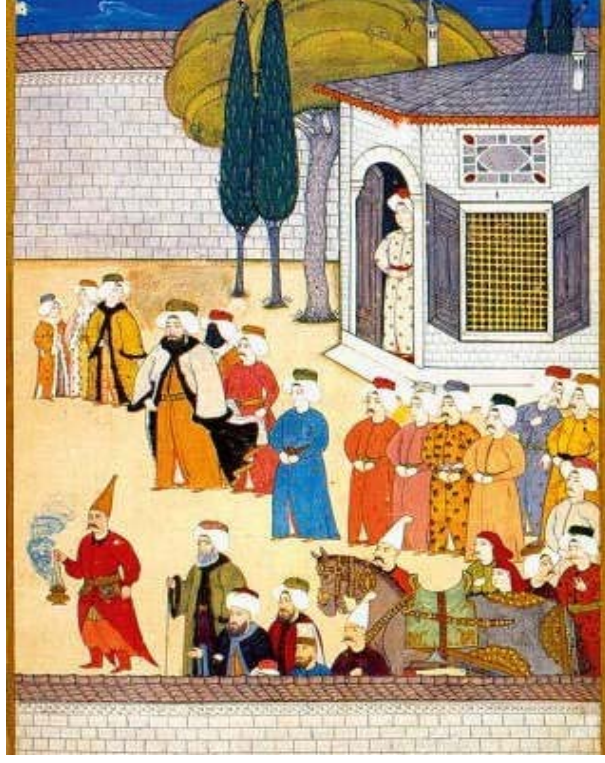
16. yüzyılda yaşamış Fransız coğrafyacı Nicolay de Nicholas İstanbul'da Eski Saray'ın etrafının yüksek duvarlarla çevrili olduğunu, iki kapının varlığını ve bir kapının Harem ağaları tarafından muhafaza edildiğini, diğer kapının ise kullanılmadığını belirtmiştir. Evliya Çelebi ise Saray'ı Atik'i çevreleyen surların kalesiz ve burçsuz olduğunu, sarayın, avlulardan, harem dairelerinden ve meydanlardan oluştuğunu kaydetmiştir (Sağdıç, 2018, sy. 18). (Şekil. 2.2., 2.3., 2.4.)

Şekil 2.2.1537 tarihli Matrakçı Nasuh'un, 'Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn-i Sultan Süleyman Han' isimli eserinde Saray-ı Atik. (Sağdıç, 20018, sy. 19)

Şekil 2.3.1537 tarihli Matrakçı Nasuh'un, 'Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn-i Sultan Süleyman Han' isimli eserinde Saray-ı Atik detayı.

Şekil 2.4. Surname' de Sultan III. Ahmed' in Saray-ı Atik-i ziyaretini tasvir eden bir minyatür. (TSMK). (Bilgicioğlu, 2009, sy. 124)

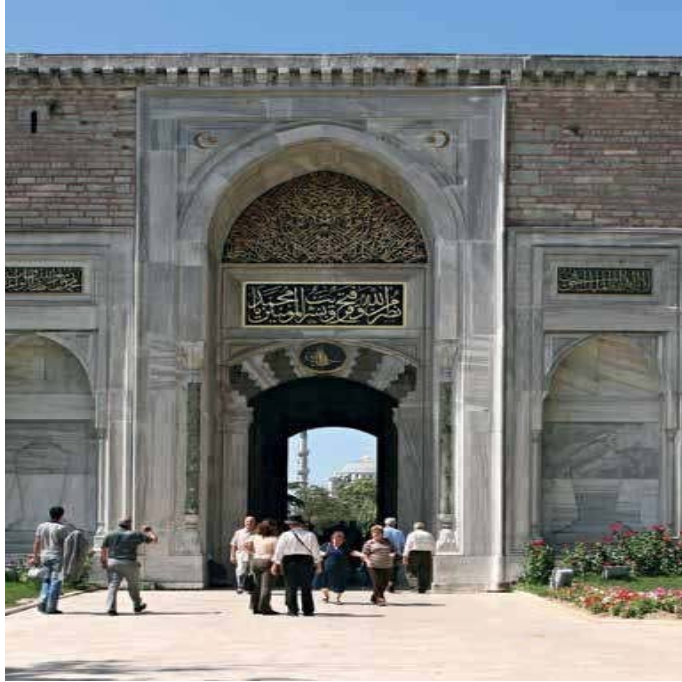
2.2. TOPKAPI SARAYI SARAY-I CEDÎD (YENİ SARAY)

Ferrari (2015), Yeni Saray, Saray-ı Cedide-i Âmire ve Saray-ı Hümayun olarak da bilinen yapılar topluluğunun, Topkapı Sarayı ismini, Sultan I. Mahmud zamanında Sarayburnu'nda inşa edilen ve 1862 tarihinde yanan Top Kapısı Sahil Sarayı'ndan aldığı, XIX. yüzyılda bütün sarayın adı olduğunu söylemekte, Kuban (1994), ise sarayın ilk inşa edildiği dönemden 19. yüzyıla kadar geçen süreç içerisinde bu sarayın günümüz ismine rastlanmadığını ifade etmektedir.

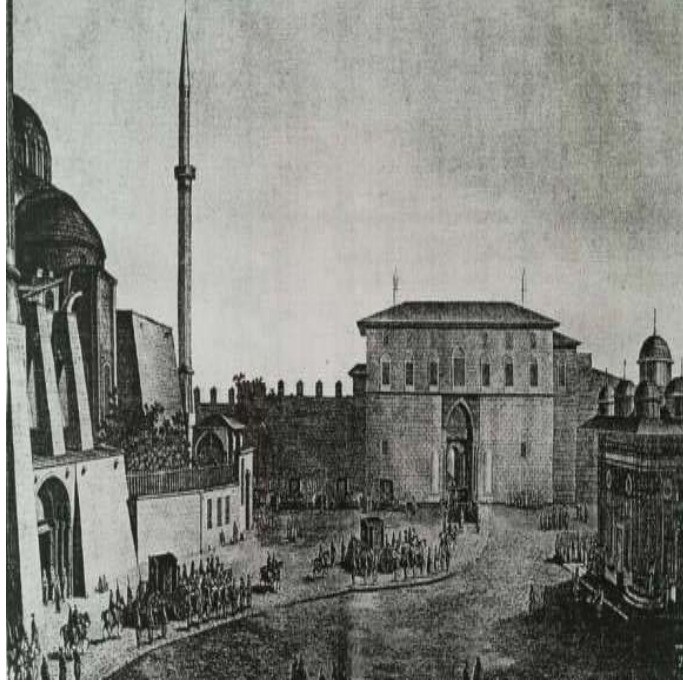
Merkezinde sarayın iç yaşamı, genel saray hizmetleri ve idari işler yürütülmekte, Çevresinde ise surlar, dış avlu ve bahçeler yer almaktadır (Demirbulak, 2014, sy. 39).

Sarayda bulunan üç avluya açılan, törensel ve simgesel olarak sarayın ana omurgasını oluşturan üç kapı bulunmakta, ilki Bâb-ı Hümayun (Şekil. 2.5.) adını taşımakta olan kapı, Birinci Yer veya Alay Meydanı olarak da anılan birinci avluya (Şekil. 2.6.), çıkmaktadır.

Bâbüsselâm İkinci Kapı olarak ve Divan Meydanı ya da İkinci Yer olarak da isimlendirilen, sarayın ana yapılarının yer aldığı avluya açılmakta, bu avludan ise Bâbüssaâde kapısından Enderun Meydanı ya da Üçüncü Yer' e ulaşılmaktadır. Birinci avluda bulunan birçok hizmet binasından yalnız kuzeybatı yönünde kalan eski Aya İrini Kilisesi ve yanında yer alan darphane, günümüze kadar ulaşabilmiştir. Yapının çevresinde değişik dönemlerde yapılan kazılarda birçok yapı kalıntısı ortaya çıkarılmış, günümüzde sadece temelleri mevcut Birinci avlunun doğusunda Deâvî Kasrı bulunmaktaydı (Ferrari, 2015, sy. 142).

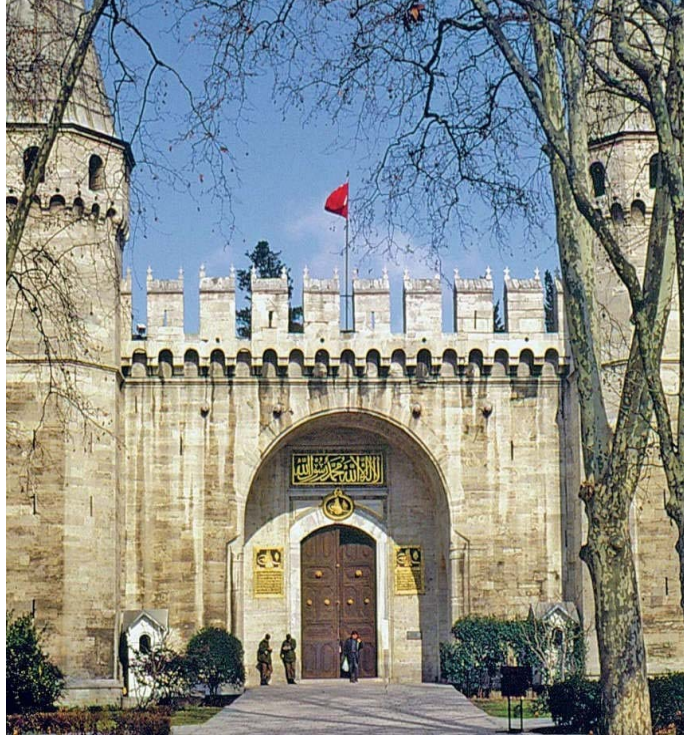

Şekil 2.5. Bâb-ı Hümâyun' nu gösteren görsel ve (Ferrari, 2015, sy. 148),

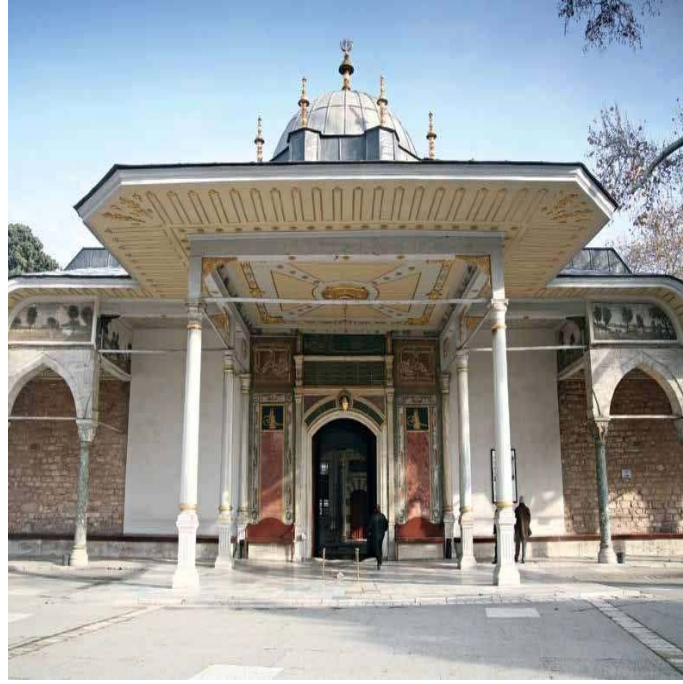
Şekil 2.6. D' Ohsson' ait Divan-i Hümayun' u gösteren görsel. (Kuban, 1994, sy. 282)

Sultan II. Mehmed ve Sultan I. Süleyman dönemlerinde inşa edilen Bâbüsselâm (Şekil. 2.7.); ikinci Avluya açılmaktadır. İki adet sekizgen, konik külaha sahip kulenin arasında kalan kapı, devletin yönetici birimlere açılmaktadır. Divan Meydanı olarak da bilinen İkinci avlu, aynı zamanda ikinci alay meydanıdır. Güneydoğu yönlü konumlanan Matbah-ı Âmire, kısmen kuruluş döneminden kalmakta, avlunun kuzeydoğusunda, Divan'ın toplandığı Kubbealtı ve Kubbealtı'nın arka tarafında İstabl-ı Âmire yer almakta, bitişiğinde de Hazine-i Âmire bulunmaktadır. Divanhane, üçüncü avluya giriş sağlayan Bâbüssaâde' de yer alan revakların kuzeyinde bulunan ahşap direkli Eski Divanhane' nin yerini almıştır (Ferrari, 2015, sy. 142).

Şekil 2.7.Bâbü'sselâm. (Ertuğ, 2012, sy. 256).

Enderun olarak da bilinen Üçüncü Avlu, sultanın ailesi ve iç hane halkı ile birlikte ikamet ettiği yerdir. Üçüncü Kapının girişinde Arz Odası (Şekil. 2.8.), Hazine-Hamam birimi ve Has Oda yer almaktadır. Arz Odası arkasında bulunan avlunun görünümünü kapatmış olmasından dolayı, diğer iki yapı, revakları Üçüncü Kapı'nın eşğine bitişik küçük ön avlunun kenarlarından çaprazlama görülebilecek şekilde uzak köşelere oturtulmuştur (Necipoğlu, 2007, sy. 129).

Şekil 2.8. Topkapı Sarayı'nın üçüncü avlusuna açılan kapı Bâbüssaade. (Ferrari, 2015, sy. 150).

Sarayın en arkada bulunan köşklerin yer aldığı dördüncü avlu setler halinde bir bahçe olup 'Sofa' adı ile de tanınmaktadır. Bu avluda, çevresi mermer bir korkulukla çevrili olan ve beyaz mermer döşemeli yüksek set üzerinde Revan Köşkü ve Hırka-i Saadet Dairesi karşı karşıya bulunmaktadır (Diker, 2000, sy. 12-13).

Sünnet odası, İftariye Köşkü Gülhane Parkı'na bakan aşağıdaki yerde, önde İncirlik, arkada Fil Bahçesi karşıda aynı set üzerinde Bağdat Köşkü, ortada Mustafa Paşa Köşkü ile deniz tarafında Mecidiye Köşkü önünde, Esvap Odası, kenarda Sofa Mescidi, Saray Burnu'na bakan yerde arka kapı yer almaktadır. Topkapı Sarayı'nda havuzlu taşlık üzerinde ve Hırka-i Saadet Dairesi karşısında bulunan Revan Köşkü, IV. Murad tarafından Revan Savaşı'nın bir anısı olarak 1635 yılında yaptırmıştır. (Diker, 2000, sy. 12-13).

Şekil 2.9.Revan Köşkü. (Sağdıç, 2018, sy. 50).

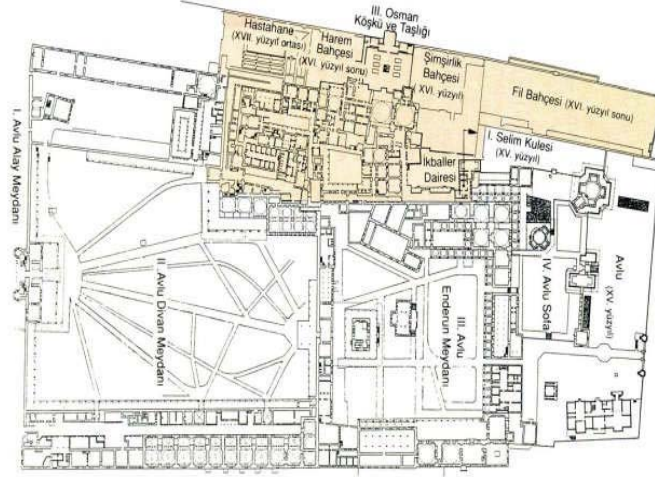

Şekil 2.10.Bağdat Köşkü. (Sağdıç, 2018, sy. 51).

İkinci ve üçüncü avluların solunda, Kubbealtı, Eski Hazine Dairesi ve Akağalar Koğuşu'nun arka tarafında, Gülhane Parkı'na bakan yönde harem (Şekil. 2.9., 2.10.) yer almaktadır. Harem-i Hümayunun İkinci Avlu, Üçüncü Avlu, Gülhane Parkı, Sünnet Odası'na açılan dört kapısı mevcuttur (Bayrak, 1996, sy. 67-69).

Haremin bulunduğu alan üç temel bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerden ilki Valide Sultan Taşlığı'nın çevresi ve Haliç' e bakan, Sultan, Valide Sultan, Veliâht Şehzade ve Başkadınlar'ın kullanımına ayrılmış bölümdür. Bu bölümün güneyinde kalan ve yine Haliç' e doğru bakan cephede Cariyeler Bölümü yer almaktadır. Üçüncü bölüm ise, Enderun Avlusu ile Cariyeler bölümü arasında kalan, dışarıya cephesi olmayan, bir iç avlulu etrafında konumlanan Karağalar Bölümü bulunmaktadır.

İnce ve uzun bir avluya sahip Karaağalar Taşlığı'ndan, haremin girişine ulaşılmakta, buradan da Enderun Avlusu ve Valide Taşlığı'na ulaşılmakta ve yine Harem girişinden Altın Yol olarak bilinen uzun koridor ile dış avluya çıkılmaktadır. Harem' in bir başka avlusu ise, Harem Ağaları Daireleri'nin batı tarafında kalan Cariyeler Taşlığıdır (Kuban, 1994, sy. 287-288). (Şekil. 2.11., 2.12.)

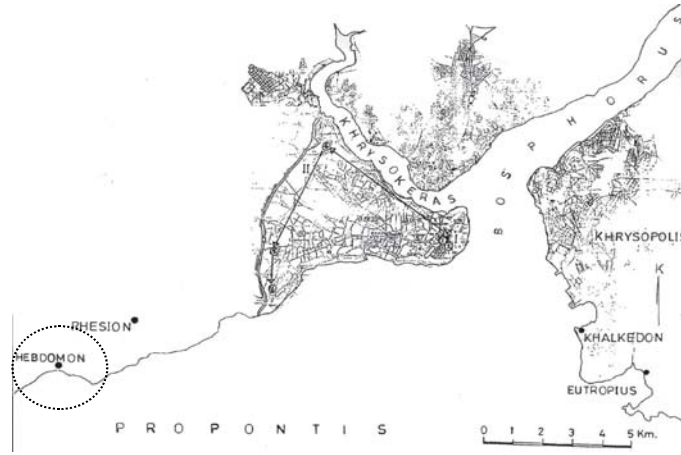
Şekil 2.11.Harem kısmı renklendirilmiş, Topkapı Sarayı planı. (Bozkurt, 1997, sy. 51).

Şekil 2.12.Harem Avlusu. (Kuban, 1994, sy. 289).

3. DAVUT PAŞA SARAYININ TARİHSEL GELİŞİMİ

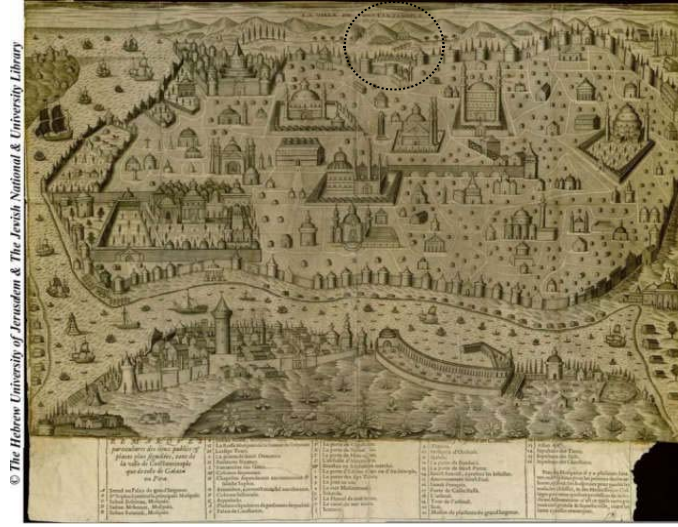
Davud Paşa Sarayı, İstanbul surlarının dışında Topkapı'dan Edirne önünde uzanan eski kervan yolunun kenarında günümüzde de aynı adla anılan semtte bulunmaktadır (Eyice, 1994, S.45). Çırpıcı ve Haznedar derelerinin arasında bulunan tepenin doğu yamacında hâkim bir noktada, irili ufaklı köşk, havuz, mescid, daire, hamam, hizmet binaları. Ahır vb. gibi yapıların bir araya geldiği Davud Paşa Sahrası olarak adlandırılan bölgede yer alan yapılar topluluğudur. (Şekil. 3.1.)

Şekil 3.1.Procopius' un gezi haritası' nda İstanbul'un sur içi ve sur dışı bölgesinde yer alan Hebdomon. (Düzgüner, 2004, sy. 15).

Sultan II. Bayezid devrinde sadrazamlık yapan Koca Davud Paşa' ya (ö904 / 1498) yaptırıldığı için önündeki düzlük ve Sultan II. Mahmud tarafından XIX. yüzyılda yaptırılan kışlada onun adı ile tanınmıştır. (Eyice, 1994, S.45)

Davud Paşa Sahrası olarak adlandırılan, günümüzde Davud Paşa Sarayı'ndan önce Bizans döneminde de bu sahrada yazlık saraylar inşa edilmiştir. 18. yüzyılda yaşamış, diplomat ve tarihçi J. V. Hammer burayı Hebdomon (Şekil. 3.2, 3.3.) (bugünkü Bakırköy) olarak adlandırmakta ve Constantinopolis'in askeri talim yeri olarak kullanılmasının yanı sıra Kayser (İmparator) Valens'in ilk defa kurdurduğunu belirttiği Tribunal Hebdomi yani Kayser'in törenle Kayser ilan edildiği yer olduğu bilgisini vermektedir. Davutpaşa Sarayı'nın bulunduğu yer için, G.V. İnciciyan bu alanın XI. yüzyılda "Faziletler" anlamına gelen Arétai diye adlandırıldığını ifade etmektedir.

Şekil 3.2.1654 tarihli Jaspas Isaac haritasında Hünkâr Kasrı ve Çevresi.
(Eravşar, 2010, sy. 2)

Şekil 3.3.1654 tarihli Jaspas Isaac haritası'ndan Hünkâr Kasrı ve Çevresi
detayı. (Eravşar, 2010, sy. 2)

Gül' e (2015) göre, bu yüzyılda yine sahranın bulunduğu bölgenin ılıman ve sağlığa yararlı bir havası olmasından dolayı İmparator IV. Romanus Diogenes tarafından Arétai yazlık sarayı inşa etmiş ve 1081-1118 yılları arasında imparator olan Alexios Comnenos da Davud Paşa Sahrası'nda karargâh kurarak İstanbul üzerinde sefere çıkmıştır. Buradan yola çıkarak bölgenin ordugâh alanı ve saray olarak kullanıldığını ve Bizans döneminden itibaren bu alanın anılan işlevlerle kullanıldığı söylenebilir (Şekil. 3.4.).

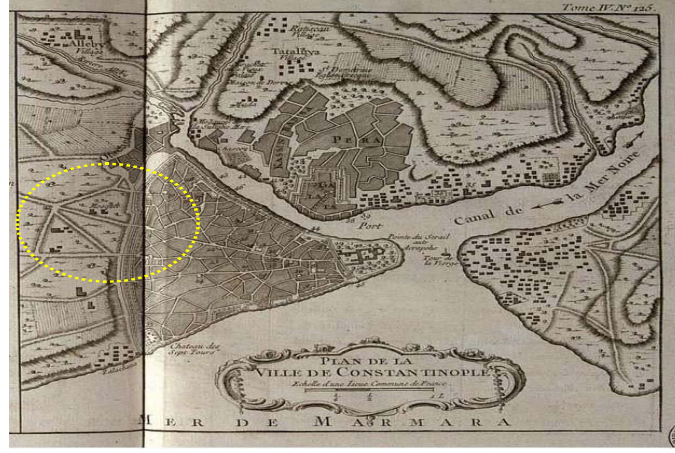
Eyice, Hadikatü'l Cevami'de 1483 tarihinde Davud Paşa tarafından bu alanda bir saray yaptırıldığını ve aynı yüzyılın sonlarına doğru bir tarihte sarayın bilinmeyen bir

sebepten 16. yüzyılda ortadan kalktığını aktarmaktadır (Eyice, 1994, S.45). Ancak Eyice sarayın tamamının mı yoksa bir bölümünün mü yıkıldığını doğrulayıcı nitelikte bir kaynak göstermediğinden söz konusu iddia karşılıksız kalmaktadır.

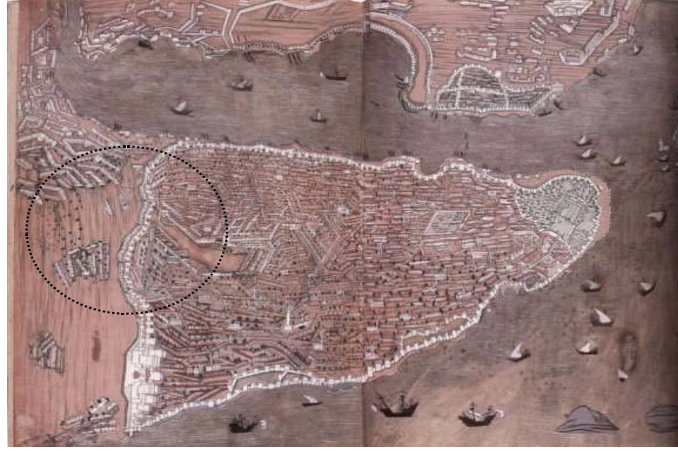
Sarayın II. Bayezid dönemindeki durumu hakkında yeterli bilgi bulunmama ile birlikte, farklı dönemlerde inşa edilen yapılardan oluşan saraydan günümüze Davud Paşa Hünkâr Kasrı ile Mehmed Paşa Köşkü ya da Sancak Köşkü olarak da anılan, günümüze sadece duvarları ayakta kalan yapıların kalıntısı günümüze ulaşmıştır.

Davud Paşa Sarayı'nın bulunduğu alanı seferler dışında, I. Ahmed zamanında Kâbe'nin onarımı için hazırlanan malzeme ile Mekke ve Medine'ye gönderilecek olan çeşitli hediyelerin sarayın bahçesinde sergilendiği önemli bir toplanma alanı olarak da var olduğu belirtilmektedir (Çobanoğlu,1994, sy. 37-38).

17.yüzyıl tarihçilerinden E. Ç. Kömürciyan, eserinde Topkapı'dan bahsederken "Sağımızda uzakta Davutpaşa Konağı vardır. Konak çok güzel bir yerdir ve padişah harem halkı ile oraya eğlenmeye gider" şeklinde, Hovhannesyan da yine Topkapı Sarayı'ndan bahsederken sur dışında kapının karşısında güzel ve eğlenceli bir mevkide Davud Paşa Sarayı'nın bulunduğundan P.Ğ İnciciyan, Topkapı ile Yenikapı karşısında bir padişah sarayının olduğundan söz ederler. Ayrıca, 1523 tarihli Hünernâme' isimli eserde bulunan bir minyatürde surların dışında Davutpaşa Sarayı kompleksi ve çevresinde bulunan diğer yapılar görülmektedir (Şekil. 3.5., 3.6.).

Şekil 3.4.1764 tarihli Jacques Nicolas Bellin' in haritasında Davutpaşa Sarayı ve Çevresi. (Eravşar, 2010, sy. 35)

Şekil 3.5.1523 tarihli Hünername' de yer alan bir minyatürde Davutpaşa Sarayı ve Çevresi. (Eravşar,2010, sy. 3)

Şekil 3.6.1523 tarihli Hünername' de yer alan bir minyatürde Davutpaşa Sarayı ve çevresi detayı. (Eravşar, 2010, sy. 3)

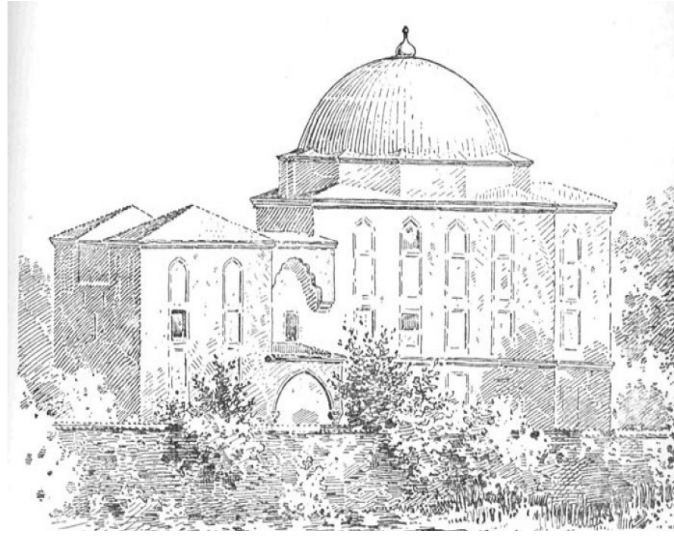
Fatih Sultan Mehmed döneminde ordusunun umumi karargâhı olan Davud Paşa Sahrası'nda çadırlarını kurdurup ordusu ve maiyetiyle buradan Rumeli seferlerine ya da seyahate çıktığı bilinmektedir (Ünver, 1961, S.6). Çadır mehterleri önceden konaklanacak yere gidip otağı kurarak padişah geldiğinde hazır olmasını sağladığını Atasoy belirtmektedir. Yine Otağ-ı Hümâyunun, ilk hareket noktası olan Davutpaşa Kışlası'na rikap ağaları ve şeyhlerin zikirleriyle getirildiğini, yeniçeri çadırları ve yeniçeri ağaları nezaretinde develerle otakçıbaşı, çadır mehterbaşı ve 400-700 mehterle götürüldüğünü Atasoy'dan öğrenmekteyiz (Atasoy, 200, sy. 55), (Şekil. 3.7.).

Şekil 3.7.1840 tarihli Jose Maria Jouaninn Seyahatnamesi' nde yer alan bir gravürde Davutpaşa Sahrasında kurulmuş olan Otağ-ı Hümâyun. (Eravşar, 2010, sy. 4)

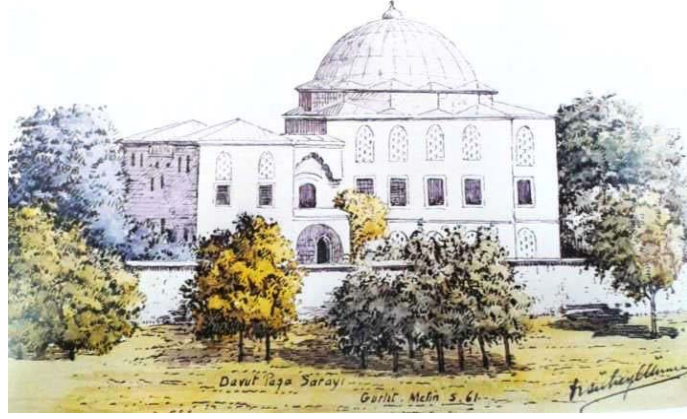
3.1.DAVUT PAŞA SARAYI OTAĞ-I HÜMAYUN (HÜNKÂR KASRI)

Kasır hakkında Hadikatü'l Cevami'de, Sultan II. Bayezid devrinde sadrazamlık makamında bulunan Koca Davud Paşa'nın, burada sultanın orduyu uğurlama ve karşılamaya geldiğinde ikameti için (1481-1512) bir köşk bina ettirdiğini ifade etmektedir. (Şekil. 3.8., 3.9.).

Şekil 3.8.Otağ-ı Hümayun' tasvir eden Gurlitt' e ait resim (Gül, 2015, sy. 11).

Çeşitli kaynaklarda, Hünkâr Kasrı, Taş Köşk, Taş Kasır, Sultan Ahmed Kasrı, Hadaik-i Hassa ve Otağ-ı Hümayun gibi farklı isimlerle de bahsedilmektedir. Ordunun sefere çıkacağı zaman Davud Paşa Sahrası'nda kurulan bu padişah çadırlarından sonra Davud Paşa tarafından kesme taştan inşa edilen 'taş otağ', zamanla sultanların evi gibi kullandığı bir yapı halini almıştır. Ordu batı yönünde sefere giderken, padişah sefere katılmıyorsa sahrada toplanan orduyu bu kasırdan uğurlar ve sefer dönüşünde de yine bu kasırda karşılar ve yapılan törenler sırasında bu kasırda kaldığı belirtilmektedir (Eyice, 1994, S.45).

Şekil 3.9.Süheyl Ünver'in Gürül'in çiziminden referansla renklendirilerek yeniden çizdiği Hünkâr Kasrı. (Gül, 2015, sy. 11).

Duruçay' a (1963) göre, hakkında çok fazla bilgi bulunamayan hünkâr kasrı, 1509 yılında İstanbul'da gerçekleşen büyük depremde yıkılmıştır. Kasrın yeniden yapımına Sultan III. Mehmed mimar Dalgıç Ahmed Ağa'ya yapımına başlanmış ancak bilinmeyen nedenlerden dolayı yapı tamamlanamamıştır. Sultan III. Mehmed'in Eğri seferinden döndüğü vakit henüz tamamlanmamış olan kasra gelmiştir (Eldem, 1969, sy.210). Kasır Sultan I. Ahmed zamanında, annesinin desteği ile tamamlanmıştır (Eyice, 1994, sy.47) (Şekil. 3.10.).

Şekil 3.10.Hünkâr Kasrı' nın 2010' yapılan restorasyon öncesi ve sonrası güney cephesi (Gül, 2015, sy. 11).

Sultan I. Ahmed sonraları Kasrın zemin katında büyük divanhane' nin batı duvarına bir çeşme yaptırmıştır. Çeşmenin üzerinde yer alan kitabede;

"Yaptırıp bu çeşmeyi bulda saadetle bu dem

Eyleye daim safalar devlet ile kâmuran

Canı ben terk etmeyince bulmadım canana yol

Terk-i ser ettim bu yolda ta bulam maksuda yol

Aşkî hakkı bulmadı şol dünyada kim

Bulmadı umman-ı aşk içre bugün sahile yol

Râb-ı doğrudan çıkanlar bulmadı herkez necat

Akil isen gözle şer'i bulasın mevlaya yol li

Sırrı Ahmed'den eğer var ise gönlünde eser

Hâsıl-ı maksuda erer hem bulur maksuda yol

Akıl isen güş kıl sen bahtının

güftarına Akıl isen güş kıl sen

bulasın mevlaya yol",

Şeklinde yazmaktadır (Çetiner, 1996). (Şekil. 3.11.).

Şekil 13.11.Hünkâr Kasrı 'nın zemin katında, Büyük divanhâne batı duvarında yer alan sultan I. Ahmed dönemi yaptırılmış mermer oda çeşmesi.

Çeşmenin üzerinde bulunan altı beyitlik manzum kitabenin üzerinde yer alan 'Bahti' mahlası Sultan I. Ahmed tarafından yazılmış olduğunu ifade etmektedir.

Eyice (1994) 1606 -1607 tarihli günümüzde kalıntılarına ulaşılamayan bir menzil taşında I. Ahmed'in adının yazdığını, Saray'ın bulunduğu arazide okçuluk talimi yaptığını ifade etmektedir. Daha sonraları, ava düşkün olması ile bilinen Sultan IV. Mehmed' de zaman zaman bu köşkte kalmış ve etrafındaki geniş ormanlık arazide avlanmış, sarayda gerçekleşen şölenlerde, geleneksel cirit oyunlarını ve okçuluk gösterilerini izlemiştir (Çetiner,1994, s.111).

Hünkâr Kasrı'nda restitüsyon çalışması yapmış olan Eldem (1974), XVII. yüzyıla ait olduğunu ileri sürdüğü, kaynak göstermeden bildirdiği 1704 tarihli bir belgeye göre Davud Paşa Sarayı'nın basit bir kasır olmadığı, aksine büyük bir saray kompleksi olduğunu ve sarayın şu bölümlere sahip olduğunu söylemektedir: Hünkâr Sofası, Valide Sultan Köşkü. Efendiler Odası, Haznedar Usta Odası, Kethüda Kadın Dairesi, divanhanesi ve misafir odası, Bâbüssaade Ağası Odası. Mehmed Paşa Köşkü. Has Oda Köşkü. Bahsi geçen birimlerden günümüze yalnız, Eldem'in Hünkâr Sofası olarak çevirisini yaptığı (Hünkâr Kasrı) ve beden duvarları ayakta kalan, kompleksin bünyesinde bulunduğu dair bilgi bulunmayan, Mehmed Paşa Köşkü (Sancak Köşkü) (Şekil. 3.12.) gelebilmiştir.

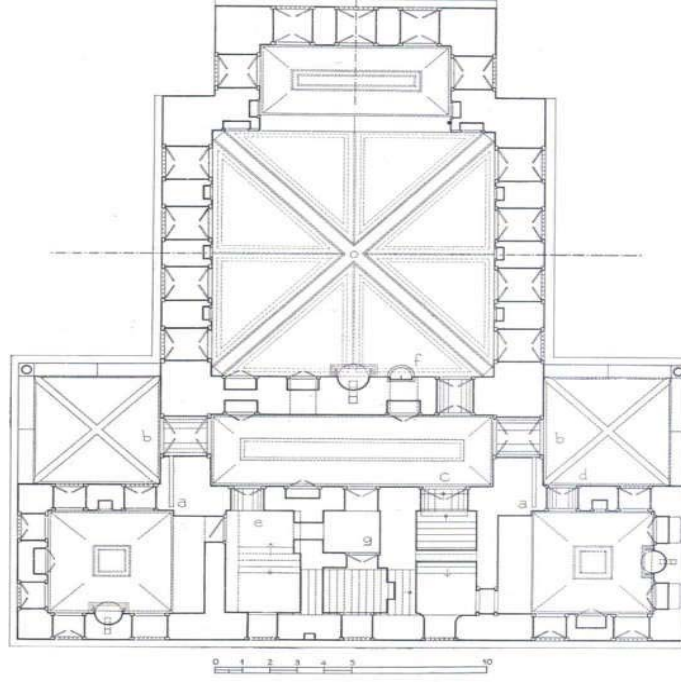

Şekil 3.12. Mehmed Paşa Köşkü'nün (Sancak Köşkü) güney doğu cephesini gösteren görsel. (Çetiner, 1996, sy. 211.)

3.1.1. Mimari Özellikler

Hünkâr Kasrı iki bölümden oluşmaktadır. Kare plan üzerine oturan, iki kattan müteşekkil yapı, kubbeli bir örtüye sahiptir. Kasra ait ana mekânlardan alt katta büyük divanhâne, üst katta ise büyük kubbeli divanhâne yer almaktadır. Malzemesi düzgün kesme taştır (Çetiner, 1996, sy. 112). Kasır çift girişe sahip olmakla birlikte, ana giriş güney yönlü olup, iki sivri kemerin taşıdığı baklava dilim başlıklı sütunun üzerine oturan kaburgalı çapraz tonozla örtülü eyvan içindedir. Kuzey yönlü İkinci giriş de yine aynı düzenlemeye sahiptir.

Zemin katta, kare planlı iki küçük oda ve biri girişinin güney yönlü, diğeri yapının kuzeyinde kalan iki büyük oda, aynalı tonozla örtülü uzun bir koridor ve büyük divanhâne yer almaktadır. Büyük Divanhânenin üzeri kaburgalı tonozla örtülüdür. Mekân kuzey, güney ve doğu yönünde altlı üstlü tam bir simetri düzen içinde olan pencereler ve revzenler aracılığıyla aydınlatılmaktadır (Şekil, 3.13.). Mermer sövelerle çerçevelenmiş, ahşap pencere kapaklarına sahip alt sıralardaki pencerelerin arasında mermer süslemeli nişler yer almakta, batı yönünde ki duvarda ise I. Ahmed tarafından yaptırılan bir oda çeşmesi ve bir ocak, iki de dolap niş vardır. Divanhânenin doğusunda yer alan seki kare mekândan sivri bir kemerle ayrılmaktadır. Bu mekânın üzeri de aynalı tonozla örtülüdür. Ana giriş kapısının kuzeybatı ve güneybatısında yer alan aynı düzenlemeye sahip, kare planlı odaların üzerleri de aynalı tonozla geçilmektedir. Bu odalar aynı plan özelliklerine sahiptirler (Işık, 2010, sy. 20-21)

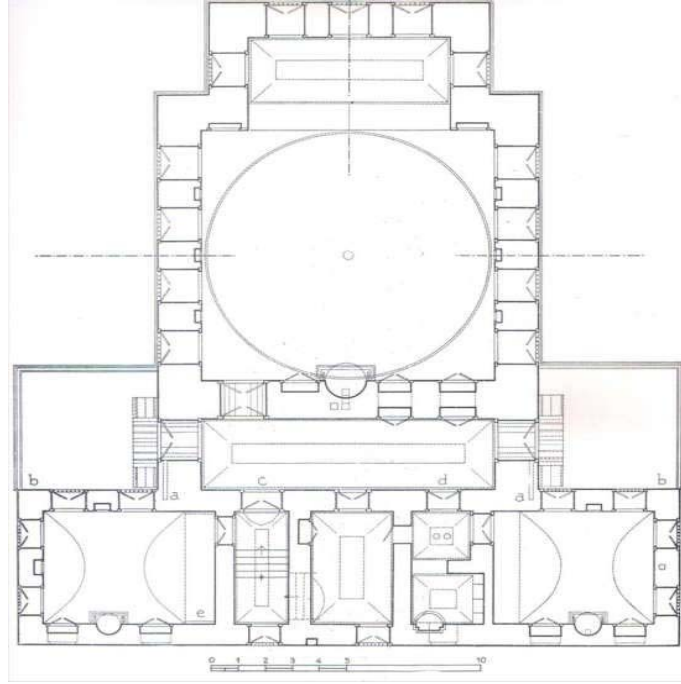

Şekil 3.13. Hünkâr Kasrı Zemin Kat Planı. (Eldem, 1969, sy. 228).

- a. Esas giriş kapılarının sürgü yerleri, b. Revak altındaki esas giriş kapıları, c. Giriş Sofası içindeki merdiven kapısı, d. “Nöbet” odası kapısı, e. Kadın Efendiler Dairesi geçitlerine açıldığı kabul edilen kapı, f. I. Sultan Ahmed çeşmesi, g. Hela

Birinci kata zemin katın girişinin sol tarafında, Büyük Divanhane'nin kapısının karşısında yer alan kemerli bir girişi olan iki adet sahanlıklı yapıya sahip merdiven ile çıkılmaktadır. Merdivenin bitim ile koridor arasında ikinci daire yer almaktadır. Bu odanın giriş kapısının sol tarafında yer alan duvarda bir ocak ve altlı üstlü düzende dört adet pencere yer almakta, girişin tam karşısında ve sağında yer alan duvarlarda ise yine aynı düzende dörder adet pencere ve aralarında üç katlı birer mermer süslemeli niş bulunmaktadır. Odanın tavanı ise kare biçimli aynalı tonoz ile örtülüdür. (Şekil. 3.14.).

Birinci katın girişinde aynalı tonoz ile örtülü uzun ve dikdörtgen bir koridor, kuzeyinde ve güneyinde ise birer teras bulunmaktadır. Bu teraslar zemin katta kuzey ve güney yönlü girişlerin tam üzerinde yer almaktadır. Koridorun doğusunda büyük kubbeli oda batısında ise alt kattaki aynı aksta konumlanan odalar ile aynı plan özellikleri görülen yan odalar mevcuttur. Büyük divanhane ile aynı planimetrik özellikler gösteren, Büyük Kubbeli Oda zemininde alt katın kaburga tonozun birleşim detayları, Sekinin olduğu kenar kısımlarda ise alt katın aynalı tonozunun tuğlalı kısımları açık bir şekilde görülmektedir. (Işık, 2010, sy. 22)

Şekil 3.14.Hünkâr Kasrı Birinci Kat Planı. (Eldem, 1969, sy. 229).

- a. Teras kapıları sürgü yerleri, b. Teraslar, c. Merdiven kapısı, d. Birinci daire kapısı, e. İkinci daire.

3.1.1.1.Zemin Kat

Kasrın zemin katında, kuzey ve güney yönlü iki adet giriş, iki küçük oda, küçük odalardan biraz daha büyükçe olan iki büyük oda, uzun bir koridor ve büyük divanhâne yer almaktadır. Güney ve kuzey yönlü girişlerden girilen zemin kattaki tek koridor 3.10x10.95 boyutlarındadır (Şekil. 3.15.). Ana ve tali mekanları bölen bu koridorda, kapıların üzerinde 9 adet kemerli revzen yer almaktadır. Koridorun üzeri aynalı tonoz ile örtülüdür (Gül, 2015, sy. 5).

Zemin katta bulunan koridora kuzey yönden girildiğinde, sağ tarafta büyük divanhâne yer almaktadır (Şekil. 3.16.). Kare planlı bu salonda, 10.85x10.32 metre boyutlarında 1.30 metre genişliğinde bir kapı ile ulaşılan, girişin tam karşısında, yapının doğusunda kalan cephesinde 35 cm. yükseklikte 3.90x7.20 metre boyutunda bir seki mevcuttur. Salon kaburga tonoz ile geçilen bir tavana sahiptir.

Salondaki güney yönlü duvar dışındaki üç duvarda düzen, alt sırada bir pencere, bir üç katlı niş olmak üzere dört adet pencere, üst sırada ise dört adet revzen bulunmak kaydıyla birbirlerini tamamlamaktadır. Güney yönlü duvarda ise Sultan 1. Ahmed' in yaptırdığı düşünülen bir oda çeşmesi ve duvar bitimine kadar yükselene bir ocak nişi, iki adet içi çini kaplı, kapaksız, mermer söveli dolap nişi ve dört adet revzen bulunmaktadır. Yapının doğu yönünde bulunan Sekilik kısım, aynalı tonoz, sivri bir kemer ve iki kısa duvar aracılığı ile kare alandan dışa doğru çıkma yapmaktadır. Yine salonun diğer cephelerinde de tekrar edilen altlı üstlü, simetrik düzen bu kısımda da devam etmektedir. Kısa kenarlı duvarlarda birer adet pencere, revzen ve üçlü mermer süslemeli niş bulunmaktadır. Salonun tüm zemininde altıgen formlu kiremit yer döşemesi kullanılmıştır (Işık, 2010, sy. 23-24).

Güney yönlü cepheden girişi sağlanabilen, 5.75x4.42 metre boyutlarında dikdörtgen formlu bir oda bulunmaktadır. Bu mekânın tavanı da aynalı tonoz ile geçilmekte, mekân kuzey, güney ve batı yönlü duvarlarda bulunan beş adet pencere ve altı adet revzen ile aydınlatılmaktadır. (Şekil. 3.17.). Kasrın kuzey yönünde, eyvanlı bir giriş ve tali birimlerden de ulaşım imkânı bulunan, bir adet ocak, üçlü sıralı bir adet niş, altı adet dikdörtgen pencere ve altı adet revzen ile aydınlatılan bir mekân bulunmaktadır (Şekil. 3.18.).

Üst kata çıkan merdivenin sağ tarafında kalan ve günümüzde tuvalet mekânı özellikleri taşıyan, geçmiş kullanımlarının da aynı nitelikte kullanıldığı tahmin edilen iki adet, küçük tali birim bulunmaktadır (Işık, 2010, sy. 23-24). Dış mekândan girilebilen bu birimler dikdörtgen planlıdır. Bu odaların tavanı da aynalı tonoz mevcuttur (Şekil. 3.19.).

Şekil 3.15.Hünkâr Kasrı Zemin Kat Koridor.

Şekil 3.16.Hünkâr Kasrı Zemin Kat Büyük Divanhâne.

Şekil 3.17.Hünkâr Kasrı Zemin Kat Revak Altındaki Giriş Dairesi.

Şekil 3.18.Hünkâr Kasrı Zemin Kat Arka Oda.

Şekil 3.19.Hünkâr Kasrı Zemin Kat Küçük Birimler ve Eyyanlı Küçük Koridor Geçişi.

3.1.1.2. Birinci Kat

İki adet sahanlık, iki pencere ve revzene sahip bir merdiven aracılığı ile ulaşılan üst katta, koridor girişinin sol tarafında yapının kuzeyinde kalan ikinci daire olarak da isimlendirilen oda da bir adet ocak, üçlü sıralı bir adet niş, altı adet dikdörtgen pencere ve altı adet revzen bulunmaktadır. Bu oda ile planlama özellikleri bakımında paralellik gösteren, alt katta aynı aks içerisinde bulunan odanın kuzeye bakan duvar düzeninde, iki pencere arasında bir üçlü mermer süslemeli niş ile birbirlerinden ayrıldıkları görülmektedir (Şekil. 3.20.).

Büyük kubbeli oda, zemin katta yer alan büyük divane ile örtü sistemi ve zemin döşemesinde çapraz tonoz sisteminin görülmesi ve oda çeşmesinin bulunmaması haricinde, aynı şekilde planlanmıştır. Bu Salon da 10.93x10.95 boyutlarında ve kare formudur. Koridora bakan yönde duvarda bir ocak ve üç adet niş yer almaktadır. Yine mekandaki tüm duvarlarda pencereler arasında bir pencere bir niş ile çift sıra pencere düzeni mevcuttur. Mekânın üstü kubbe ile geçilmektedir. (Gül, 2015, sy. 5) (Şekil. 3.21.).

Özgün döşeme kotundan 35 cm. yükseklikte alt katta planlanan şekli ile giriş kapısının tam karşısında 7.75x3.35 metre boyutlarına sahip dikdörtgen bir seki bulunmaktadır. Uzun kenarında 3 dikdörtgen pencere, kısa kenarlarında ise birer pencere ile ayrılan sekinin yer aldığı bölümde aynalı tonoz ile örtülmüştür (Işık, 2010, sy. 25).

Kuzey ve güney cephelerinden sağlanan girişlerin üzerinde, kasrın ana aksında bulunan birinci kat koridorunun sağında sırası ile bir dikdörtgen ve ara mekanlar ile geçiş sağlanabilen kare planlı bir oda bulunmaktadır. Dikdörtgen planlı oda, giriş kapsının tam karşısında ki duvarda yer alan dikdörtgen bir pencere ile aydınlatılmakta ve mekânda 25 cm' lik bir seki vardır. Odanın tavanında aynalı tonoz mevcuttur. Doğu yönlü duvarda herhangi bir süsleme gözlemlenmemekte, batı yönlü duvarda ise bir adet kare, ahşap kapaklı saklama nişi yer almaktadır (Işık, 2010, sy. 25) (Şekil. 3.22.).

Koridorun sonunda yer alan kare planlı odanın geçiş mekânları tuvalet ve banyo fonksiyonlarına sahiptir. Ara geçiş mekanları, zemin katta bulunan tali mekanlar ile aynı yapısal özellikleri göstermektedir.

Bu mekân iki cepheden ikişer adet pencere ve revzen ile aydınlatılmaktadır. Pencereler arasında, birer üçlü sıralı mermer süslemeli niş bulunmaktadır. Geçiş mekanlarında da görülen aynalı tonoz sistemi bu odada da mevcuttur (Şekil. 3.23.).

Şekil 140.Hünkâr Kasrı Birinci Kat merdiven Başındaki Kuzey Yönlü Daire.

Şekil 3.21.Hünkâr Kasrı Birinci Kat Büyük (Kubbeli) Divanhane.

Şekil 3.22. Hünkâr Kasrı Birinci Kat Kuzey Yönlü Daire.

Şekil 3.23. Hünkâr Kasrı Birinci Kat Küçük Oda.

3.1.1.3. Cephe Özellikleri

Yapının üst kat tavan planlamasında yer alan odalar ve koridordaki tonozların büyük salondaki kubbenin aralarında hiyerarşi içinde oluşturdukları bütünlük ile dışarıdan bakıldığında dengeli bir kitle uyumu dikkati çekmektedir.

Mekanların planlanma biçimi ve yeterli derecede ışık alma ihtiyacı dış cephelerde pencere ve revzen düzenlerine yansımıştır. Kasrın güney cephesinde mevcut terasın şebekesinin altından itibaren kuzey cehresinde ki terasın bitimine kadar üç cephede devam eden kat silmesi zemin kattan 2.50 metre yüksekliktedir (Işık, 2010, sy. 29).

Güney ve kuzey yönlü girişler, üstü teraslı eyvanlardan yapılmaktadır. Bu eyvanlar aynalı tonozların tek bir baklava dilimli başlıklı sütunlar üzerinde durmaktadır. Tüm cephede kullanılan hâkim malzeme muntazam işlenmiş, düzgün kesme taştır.

Her katta ikili düzende yerleştirilmiş pencereler, eşit aralıklarla sıralanmış, alt sıra pencere söveleri mermer malzeme ile çerçevelenmiş, üst sıra pencerelerinde ise söve bulunmamakla birlikte hafifletme kemerleri ile sonlanmıştır. Batı cephesinde ise diğer ceplerden farklı olarak üst kata denk gelen iki adet yuvarlak pencere mevcuttur.

Koridorun her iki ucunda aynı aksta yer alan teras kapıları mermer söveli ve üzerlerinde cephede kullanılan kesme taştan yapılmış kapı takı vardır. Bu terasların şebekeleri küfeki taşından ve üzerleri mermer kaplıdır (Işık, 2010, sy. 29).

Dış cephe boyunca, duvar bitimi ile çatı ötüşünün birleşim yerlerinde sade ve zarif taç silme dönmeaktadır.

3.1.2. KEŞİFLER VE ONARIMLAR

Davut Paşa Sarayı Hünkâr Kasrı ile alakalı onarımlar hakkında doğrudan bilgi veren Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nde yer alan Osmanlıca yazılmış, 1737 tarihli Cevdet Tasnifi Saray-6068 numaralı, 1739 tarihli Cevdet Tasnifi Saray-2935 numaralı, 1816 tarihli Cevdet Saray85 numaralı ve 1820 tarihli Hattı Hümayun-17528 numaralı belgelerdir. Yapılan keşifler hakkında ise 1826 tarihli Hattı Hümayun-29182 numaralı belge bulunmaktadır (EK-1.A.). Keşif ile alakalı olan bu tek belge, 1820 yılında Sultan II. Mahmud döneminde yapılmış onarıma aittir. Bu durumun, 1919 yılında İstanbul'da meydana gelen büyük depremden sonra 1920 yılında yapılan onarımların eksik kaldığı yahut bütçe sıkıntısından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. (Çetiner, 1996, sy. 111)

3.1.2.1.Arşiv Belgelerinde Yer Alan Onarımlar

3.1.2.1.1. 1737 Yılı Onarımı

1737 tarihli arşiv belgesinde, “Davut Paşa Sarayı’ndaki Has Oda tamiratı işlerinde kullanılan amele ücretlerine dair.” Şeklinde bir açıklama mevcuttur. Belgenin tarihlendirildiği yıl için kasrın tamirinin yapıldığı sonucu doğmaktadır. Ancak adı geçen yapının tamamına yönelik bir onarım yapıldığını söylemek zor olsa da kısmi bir tamiratın gerçekleştiği de net bir şekilde ortadadır. Bu belgede yer alan tarih Sultan I. Mahmud’un hüküm sürdüğü döneme denk gelmektedir. (EK-1.B.)

3.1.2.1.2. 1739 Yılı Onarımı

Sultan I. Mahmud’ un döneminde yine kısmi bir tamirat için Valide Sultan Dairesi’ne hasır döşemesi için 61.5 kuruşluk bir ödeme gerçekleştiği 1739 yılına ait bir arşiv belgesinde yer almaktadır. Belge açıklaması “‘Davut Paşa Sarayı’ndaki Valide Sultan Dairesine gümrük emini tarafından hasırlar bedelinin tesviyesi.” Şeklinde dir. (EK-1.C.)

3.1.2.1.3. 1816 Yılı Onarımı

Sultan II. Mahmud döneminde 1816 yılında kasır onarım görmüştür. Bu onarım hakkında bilgi veren 1816 tarihli arşiv belgesinde, yapının geçirdiği tamirin kapsamı ile alakalı herhangi bir detay belirtilmemektedir. Belgede geçen açıklama ise “‘Otağ-ı Hümayun’ un tamiratı hakkında.” şeklindedir. (EK-1.D.)

3.1.2.1.4. 1820 Yılı Onarımı

Davut Paşa Kasrı Sultan II. Mahmud döneminde 1820 yılında bir tamirat daha geçirmiştir. Bu gerçekleşen onarım sadece kasra yönelik olmayıp sarayda bulunan cami, mutfak ve ahır yapıları da onarım görmüştür. Ancak, bahsi kasır dışında bahsi geçen yapıların tamiratının kapsamına ve tamamlandığına dair bir açıklama bulunan 1820 yılına ait arşiv belgesinde bu durum, ‘‘Davutpaşa Sarayı Hümayun’ un tamiri ve sarayın dışında bulunan Kasr-ı Hümayun’ un tamiri tamamlanmıştır. Dışta bulunan cami, mutfak ve ahırların tamirinin tamamlanmasına çalışılmaktadır.’’ şeklinde ifade edilmiştir. (EK-1.E.)

3.1.2.1.5. Diğer Kaynaklarda Yer Alan Onarımlar

Hünkâr Kasrı’ nda arşiv belgelerinde yer alan onarımların dışında, ilgili bazı kaynaklarda da yapıya dair gerçekleştirilen 1810 yılında bir keşif, 1761-1762, 1812, ve 1827 yıllarında ise üç kez onarım geçirmiştir.

Tarih-i Vasıf’ da Davud Paşa Kasrı'nın 1761-1762 yılları arasında harap bir durumda olduğundan dolayı tamir edildiğini, onarımın Hassa mimarı olan Mehmed Tahir Ağa tarafından gerçekleştirildiği ifade edilmektedir. Ancak gerçekleştirilen bu tamiratın mahiyeti ile ilgili bir açıklama bulunmamaktadır. (Eldem, 1969, sy.212).

1810 yılında Davud Paşa Sarayı’nda Kirkor, Foti ve Todori kalfalar tarafından bir tamir keşfi yapılmıştır. Keşfi yapan kalfalar, kasrın kuzeyinde ve güneyinde bulunan yatak odalarının onarımını düşünmüşlerdir. Ayrıca, yapının tamamında boya işlerinin yapılması ve süslemelerinin eksik kısımlarının tamamlanması da planlanmıştır. Bu gerçekleştirilen keşfin ücreti ise 375.655 kuruş tutmuştur. (Eldem, 1969, sy.212).

Yapının yeniden ihya edilmesine yönelik yapılan bu geniş kapsamlı keşif çalışmasının sonrasında sarayın mevcut tüm yapılarına yönelik bir onarımın gerçekleştiğine dair bir kayıt bulunmamakla birlikte, 1827’ te Davud Paşa Sarayı ile aynı tarihte mevcut olan yanındaki caminin çok harap durumda olduğu Lutfi Tarihi’nde bildirilmektedir. (Eyice, 1994, sy. 47). Bu durum sarayda yapılan onarımların mevcut yapılarının bir kısmında gerçekleştiğini göstermektedir. Yine Lûtfi Tarihinde 1812 ve 1827

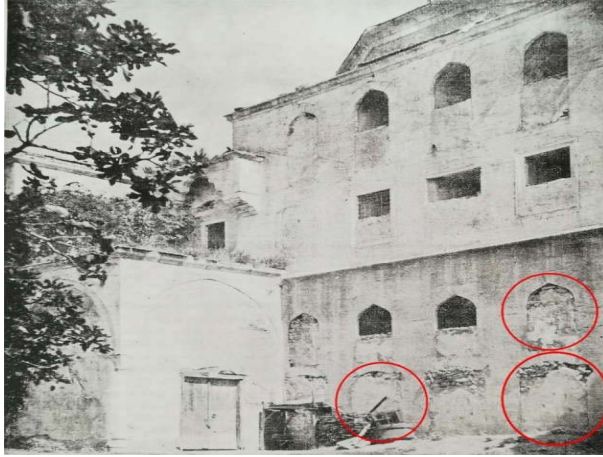
yıllarında Hünkâr Kasrı'nın Mimar Mehmed Emin Ağa'ya tamir ettirildiği şöyle ifade edilmektedir:

“Ta'mîr-i Saray-ı Dâvutpaşa: Dersa'âdet civârında Davudpaşa Sarayı ile ittilâsindeki cami-i şerif mürûrî zaman ile müşrif-i harab olarak i'mâr ü inşâları ve Davudpaşa Kışlası'na dâir ba'zı ebniye tanzimi lazım geldiğinden sarayın atîk kârgîr ve ahşab dâireleriyle hâriciyyesindeki ebniyenin kaimen ta'mir ü tecdîdi ve çeşmlerin yollarıyla iki ahûr inşâsı husûslarının ebniye müdürî ma'rifetiyle masârifi lede'l-hesab seksen sekiz bin bu kadar guruşa resîde olacağı anlaşılmış idüğü taraf-ı şâhâneye arz olundukda bu kadar para ile matlûb hâsıl olamayacağı beyân-ı âlîsiyle tekrar keşf u muâyenesi defterdara buyuruldu (Esad Efendi evrâkında böylece muharrerdir)”. (Lûtfî,1999, sy,30-34, Çeviren; Gül, 2015, sy. 14)

3.1.2.2.2010 YILINDA YAPILAN RESTORASYON

Hünkâr Kasrı askeri makamların idaresinde olduğundan 1938- 1939 yıllarında gerçekleştirdiği keşif ve çizdiği rölöve çizimlerini 1969'da yayımlayabilen Sedat Hakkı Eldem, çalışma yürüttüğü tarihte kasrın depo olarak kullanıldığı ifade etmektedir. (Eldem, 1969, sy.214, 216).

Eldem'den sonra 1938 yılında kasırda inceleme yapan bir diğer mimar olan Sedat Çetintaş, 1938 yılında Cumhuriyet Gazetesi için yazmış olduğu bir makalede yapıyı çok bakımsız bir halde bulunduğunu ifade etmiştir. Yine aynı inceleme sırasında, kasrın içinde birikmiş vaziyette bulunan moloz yığınlarını temizletmiş, toprak ve taş yığınları ile örülü pencereleri açtırmış ve sonradan ilave olduğunu düşündüğü duvarları kaldırttığını da söylemiştir (Çetintaş, 2006, sy. 71) (Şekil. 3.24.).

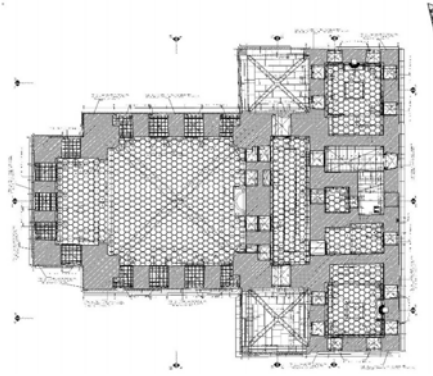
Şekil 3.24.S.H. Eldem Tarafından arşivlenen Hünkâr Kasrı' nın 1938 yılına ait durumunu gösteren fotoğraf.(Eldem, 1969, sy.208).

Eyice (1994) ise, Davud Paşa Sarayı'na ait kasrın kapalı ve askeri makamların bünyesinde idare edildiğinden ziyaret edilmesi zor olan yapının, 1957 yılında restorasyonuna başlanıldığını ve mümkün olduğu kadarının kurtarıldığını ifade etmiştir. (sy. 47-48). Ancak Eyice' nin bahsettiği 1957 yılında yapılan bu restorasyon çalışmasına yönelik herhangi bir belgeye ulaşılamamıştır.

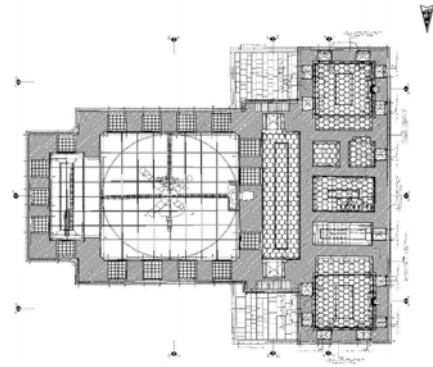
1999 yılında sonra Davut Paşa Sarayı Hünkâr Kasrı ve çevresindeki diğer yapılar Kışla binalarıyla birlikte yapı Yıldız Teknik Üniversitesi' ne devredilmiştir. 2010 yılında yapı Üniversitesinin İSTKA (İstanbul Kalkınma Ajansı) ile iş birliği sonucunda kapsamlı bir restorasyon geçirmiştir (Şekil. 3.25., 3.26., 3.27.).

Şekil 3.25.Hünkâr Kasrı, Vaziyet Planı. (2010 yılı restorasyon çizimleri, Y. T. Ü.- Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Mimari Büro' nun Proje Arşivinden)

Şekil 3.26.Hünkâr Kasrı, Zemin Kat Planı. (2010 yılı restorasyon çizimleri, Y. T. Ü.- Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Mimari Büro' nun Proje Arşivinden)

Şekil 3.27.Hünkâr Kasrı, Birinci Kat Planı. (2010 yılı restorasyon çizimleri, Y. T. Ü.- Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Mimari Büro' nun Proje Arşivinden)

4. MAHALLERE GÖRE TESPİT EDİLEN TEFRİŞAT

Divanhane teriminin İslam Saray mimarisi terminolojisinde birden fazla tanıma sahiptir. Öncelikle yönetici konumunda bulunan kişilerin saraylarında divanın toplandığı diğer devletlerin elçilerinin kabul edildiği ve önemli konuların görüşüldüğü mekanları ifade etmektedir. Köşk, Kasır, Yalı, Konak, gibi meskenlerde de Misafir Odası olarak da kullanılan bu büyük salonlara divanhane denilmektedir (Tanman, 1994, sy. 437). Temel olarak bir merkezi mekân ve potansiyel olarak ona eklenilebilecek, sayısı birden dörde kadar değişebilen eyvanlardan oluşur. Teorik olarak, sadece bir merkezi mekân da Divanhane tanımlanmaktadır. (Tanju, 2009, sy. 146).

Saray mimarisi kapsamında değerlendirildiğinde divanhaneler, Türkistan- Horasan- İran- Anadolu ekseninde gelişen Türk- İslam mimarisinin çeşitli ekollerinde ve bu eksenin dışında kalan ancak Türk İslam mimarisindeki gelişmelerden de etkilenen Memlük mimarisinde merkezi sofalı ve dört eyvanlı şemanın değil, seferler sırasında resmi kabullerin gerçekleştiği Otağ-ı Hümayunları hatırlatan geniş açıklıklı ve tek kubbeli mekanların tercih edildiği görülmektedir. (Tanman, 1994, sy. 437).

Osmanlı mimari geleneğinde ise, belirli bir hiyerarşik düzen içinde kurulmuş, kendine özgü yerleşim düzeniyle divanhanelerin, merkezi sofalı ve eyvanlı tasarım şeması unutulmamış, sivil mimari geleneğinde resmi nitelikli saray divanhaneleri dışında gerek sarayların bünyesindeki köşk ve kasırların, gerekse konak ve yalı türünden geniş kapsamlı meskenlerin divanhanelerinde XX. yüzyıla kadar yaşamaya devam etmiştir. Yukarıda bahsedilen örneklerin dışında, Topkapı Sarayının çağdaşı olan 15 yüzyıl yapısı, Davut Paşa Sarayı da diğer Osmanlı saray yapıları gibi zaman içerisinde ilave edilen yapılardan oluşmaktaydı. Sarayın ayakta kalan iki yapısından biri olan Hünkâr Kasrında iki divanhâne bulunmaktadır. Bu divanhanelerin ilki zemin katta, yapının doğu yönünde, diğer divanhane ise birinci katta yer almaktadır. Mimar Sedad Hakkı Eldem tarafından 1938-1939 yılları arasında, mimari arşivleme kapsamında kasırda rölöve çalışması gerçekleştirilmiştir. Köşkler ve Kasırlar isimli yayınladığı eserde bu çalışmalarına yer vermiş ve 1704 tarihli, kaynak göstermeden yalnız çevirisinin bulunduğu bir arşiv belgesinde, Hünkâr Kasrında kullanılan çeşitli bölümlere ait

tefrişat listesinden bahsetmektedir. Söz konusu listede dört birim ve bu mekanlarda bulunan tefrişatlar yer almaktadır. Buradan hareketle bu bölümde tefrişat listesinde yer alan birimler ve eşyaların mahallere göre tasnifi yapılacaktır. Listede bahsi geçen mekânlar; Zemin katta yer alan Büyük Divanhâne, birinci katta Kubbeli Divanhane, Koridor, Sultan Odası ve Hamam' dır.

4.1.ZEMİN KAT BÜYÜK DİVANHANE

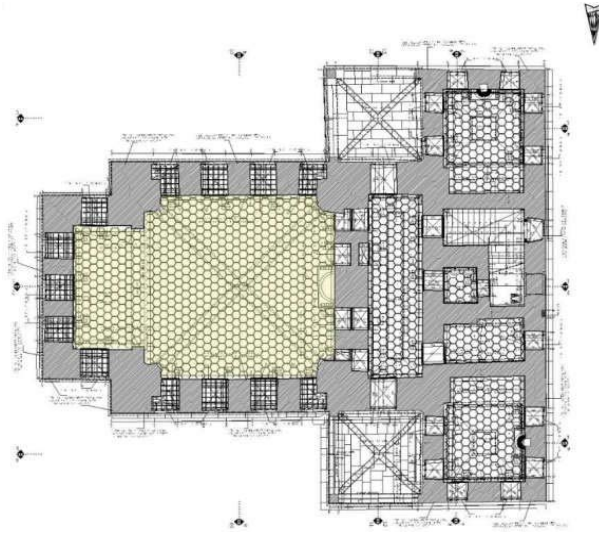
Tefrişat listesinde yer alan bilgilerde, Hünkâr kasrı zemin katta yer alan büyük divanhane' de 215 adet çeşitli nitelikte eşya bulunmaktadır. Bu eşyalar; 160 adet elmas, 16 adet yakut, 3 adet bakır su kabı, 2 adet gümüş şamdanlık, 1 adet pirinç şamdanlık, 1 adet gümüş dua yazılı obje, 1 adet abdest için ibrik, 1 adet abdest için leğen, 1 adet genel kullanım için gümüş ibrik, 1 adet genel kullanım için gümüş leğen, 1 adet gümüş gülsuyu kabı, 1 adet üzeri çini kaplamalı ibrik, 1 adet üzeri çini kaplamalı leğen, 1 adet bakır tas, 3 adet bakır su kabı, 1 adet deri sofra yaygısı, 2 adet temiz su kabı(gügüm), 1 adet ipek seccade, 2 adet kadife kaplı oturak arkılığı, 1 adet Uşak işi seccade, 16 adet bursa işi yastık' dır (Şekil. 4.1., 4.2., 4.3., 4.4). Tespit edilen bu eşyaların formları, ebatları, renk özelliklerine ait herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır.

Şekil 4.1.Hünkâr Kasrı, Zemin Kat Büyük Divanhane.

Şekil 4.2.Hünkâr Kasrı Zemin Kat Büyük Divanhane.

Şekil 4.3.Hünkâr Kasrı, Büyük Divanhane Tefrişatını ait alanı gösteren renkli zemin kat planı. (2010 yılı restorasyon çizimleri, Y. T. Ü.- Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Mimari Büro' nun Proje Arşivinden)

ZEMİN KAT / BÜYÜK DİVANHANE	
TEFRİŞAT	ADET/MİKTAR
Elmas	160
Yakut	16
Sim Şamdan-i Kebir (Gümüş, Büyük Şamdanlık)	1
Sim Şamdan-i Safir (Gümüş Şamdanlık)	1
Devât (Gümüş Dua Yazılı Obje)	1
İbrik-i Abdest (El-Yüz Yıkama İçin Su Kabı)	1
Leğen-i Abdest (El-Yüz Yıkama İçin Leğen)	1
Sim El İbriği (Gümüş Su Kabı)	1
Sim El Leğeni (Gümüş Pis Su Kabı)	1
Sim Gülabdan (Gümüş Gül Suyu Kabı)	1
Fağfuri İbrik (Çini Kaplı Su Kabı)	1
Fağfuri Leğen (Çini Kaplı Pis Su Kabı)	1
Tas-ı Serbest-i Nuhas (Bakır Tas)	1
İbrik-i Nuhas (Bakır Su Kabı)	3
Pirinç Şamdan	1
Meşin Sofra (Deri Yemek Yayıgısı)	1
Gügüm-ü Abdest (Bakır Su Kabı)	2
Sof Seccade (İpek Seccade)	1
Tarakli Kadife Mahad (Kadife Arkalık)	2
Seccade-i Uşak (Uşak İşi Seccade)	1
Yasdik-i Bursa (Bursa İŞİ YASDIK)	16

Şekil 4.4. Davut Paşa Sarayı Hünkâr Kasrı, zemin kat Büyük Divanhane' de tespit edilen 1704 tarihli tefrişat listesi. (ELDEM, 1974, sy. 220-221).

4.2.BİRİNCİ KAT KUBBELİ DİVANHANE

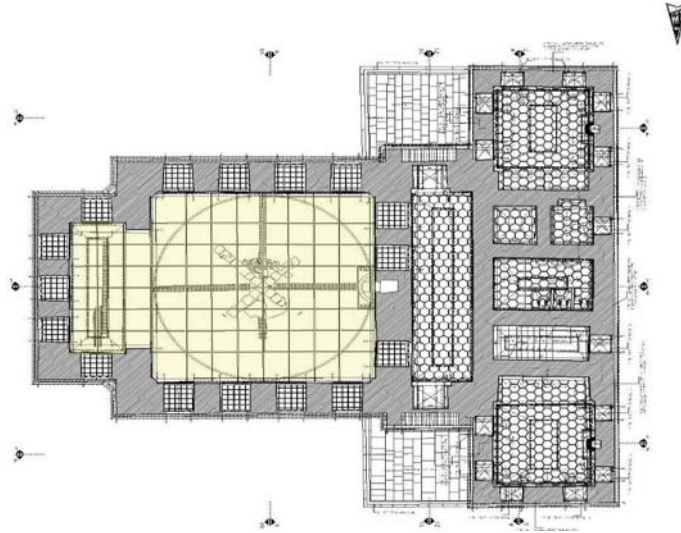
Hünkâr kasrı birinci katta yer alan büyük divanhane' de ise 47 adet eşya tespit edilmiştir. Bu kısımda kullanılan eşyaların büyük bölümü ise halı, perde ve alt kat divanhanede olduğu gibi değerli taşlardan oluşmaktadır (Şekil. 4.5, 4.6., 4.7, 4.8., 4.9., 4.10.). Listede bu bölüme ait eşyalar şöyledir; 2 adet Mardin işi sahan altlığı, 7 adet İran işi kullanım alanı tanımsız keçe, 5 adet pembe renkte yer minderi, 3 adet İran halısı, 4 adet Uşak halısı, 1 adet el aynası, 1 adet boy aynası, 1 adet abdest taburesi, 1 adet yay (silah), 2 adet kırmızı renkte kalın kapı perdesi, 1 adet kırmızı renkte kalın basamak halısı, 3 adet Mardin işi yastık, 2 adet sağır kadife minder, 10 adet elmas. Yine bu mahal için tespit edilen eşyaların formları, ebatları ve renk özelliklerine ait herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

Şekil 4.5.Hünkâr Kasrı Birinci Kat Büyük (Kubbeli) Divanhane.

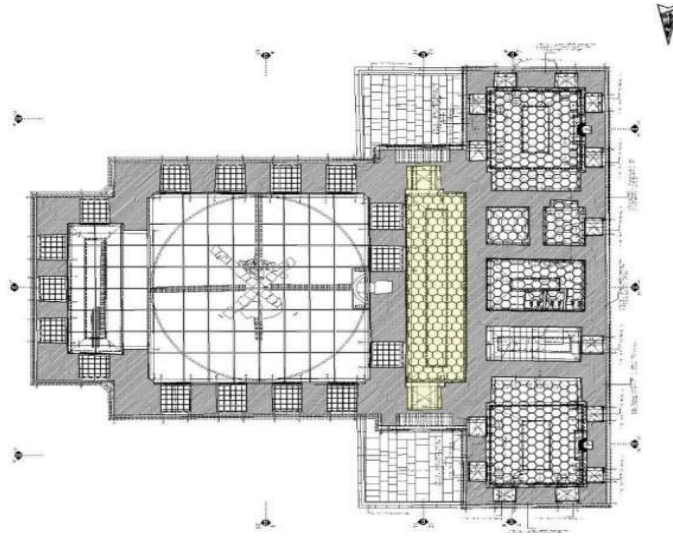
Şekil 4.6.Hünkâr Kasrı Birinci Kat Büyük (Kubbeli) Divanhane.

Şekil 4.7.Hünkâr Kasrı, Birinci Kat Büyük (Kubbeli) Divanhane Tefrişatına ait alanı gösteren renkli birinci kat planı. (2010 yılı restorasyon çizimleri, Y. T. Ü.- Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Mimari Büro' nun Proje Arşivinden)

Şekil 4.8.Hünkâr Kasrı, Birinci Kat Koridoru.

Şekil 4.9.Hünkâr Kasrı, Birinci Koridorunun tefrişatına ait alanı gösteren renkli birinci kat planı. (2010 yılı restorasyon çizimleri, Y. T. Ü.- Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Mimari Büro ' nun Proje Arşivinden)

BİRİNCİ KAT / KUBBELİ DİVANHANE	
TEFRIŞAT	ADET/MİKTAR
Nihali-i Mardin (Mardin İşi Nihale)	2
Keçe-i Acem (İran Keçesi)	7
Merre Minder Penbe (Pembe Yer Minderi)	5
Kalıçe-i Acem (İran Halısı)	7
Kalıçe-i Uşak (Uşak Halısı)	4
Top Ayna (El Aynası)	1
Ayna-i Endam (Boy Aynası)	1
İskemle-i Abdest (Abdest Taburesi)	1
Keman Kabza (Yay)	1
Çuka-i Sürh Perde-i Bab (Kırmızı Kapı Perdeleri)	2
Çuka-i Sürh Kademe (Kırmızı Basamak Halısı)	1
Yasdık-i Mardin (Mardin İşi Yasdik)	3
Sağır Kadife Minder	2
Elmas	10

Şekil 4.10. Davut Paşa Sarayı Hünkâr Kasrı, birinci kat Kubbeli Divanhane' de tespit edilen 1704 tarihli tefrişat listesi. (ELDEM, 1974, sy. 220-221).

4.3.BİRİNCİ KAT SULTAN ODASI

Tefrişat listesinde, 23 adet eşyanın var olduğu görülmektedir. Tam olarak hangi bölümün sultan odası olarak kullanıldığı bilgisine ulaşılamamıştır. Listede yer alan eşyalar şöyledir; 3 adet bursa işi yastık, 1 adet yer minderi, 1adet kadife kaplamalı oturak, 9 adet İran halısı, 4 adet kullanım alanı tanımsız keçe, 2 adet Uşak halısı, 3 adet sedef kakma kürsü. (Şekil. 4.11.)

Tespit edilen bu eşyaların formları, ebatları, renk özelliklerine ait herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

BİRİNCİ KAT / SULTAN ODASI	
TEFRİŞAT	ADET/MİKTAR
Yasdık-i Bursa (Bursa İşi Yasdık)	3
Merre Minder (Yer Minderi)	1
Kadife-i Mak'ad (Kadife Oturak)	1
Kaliçe-i Acem (İran Halısı)	9
Keçe-i Selanik (Selanik Keçesi)	4
Kaliçe-i Uşak (Uşak Halısı)	2
Kürsü-i Sadefkari (Sedef Kakmalı Kürsü)	3

Şekil 4.11.Davut Paşa Sarayı Hünkâr Kasrı, birinci katta bulunan Sultan Odası'nda tespit edilen 1704 tarihli tefrişat listesi. (ELDEM, 1974, sy. 220-221).

4.4.HAMAM

Eldem Hünkâr Kasrı'nın dışında yine 1074 yılına tarihlendirdiği bir başka belgede, yapının mevcut hali bünyesinde bulunmayan bir hamamın varlığından bahsetmektedir (Eldem, 1974 sy. 221). Hamam yapısında 18 adet eşya tespit edilmiştir. Tespit edilen eşyalar şöyledir; 4 adet Bursa işi yastık, 1 adet kadife kaplamalı oturak, 2 adet kullanım alanı tanımsız Selanik keçesi, 6 adet İran halısı, 1 adet kadife sahan altlığı, 3 adet kalın kapı perdesi, 1 adet yer minderi. (Şekil. 4.12.) Hamam yapısında tespiti yapılan eşyaların formları, ebatları, renk özellikleri hakkında herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

BİRİNCİ KAT / HAMAM	
TEFRİŞAT	ADET/MİKTAR
Yasdık-i Bursa (Bursa İşi Yasdık)	4
Kadife-i Mak'ad (Kadife Oturak)	1
Keçe-i Selanik (Selanik Keçesi)	2
Kaliçe-i Acem (İran Halısı)	6
Kadife-i Nihali (Kadife Nihale)	1
Çuka-i Perde-i Bab (Kapı Perdesi)	3
Merre Minder (Yer Minderi)	1

Şekil 4.12.Davut Paşa Sarayı Hünkâr Kasrı, birinci katta günümüze ulaşamayan yapının kayıp birimi olan Hamam' da tespit edilen 1704 tarihli tefrişat listesi. (ELDEM, 1974, sy. 220-221)

4.5.DAVUT PAŞA SARAY’I HÜNKÂR KASRI’NDA HİPOTETİK RESTİTÜSYON

Yapılan kapsamlı araştırma sonucunda elde edilen veriler, nitelik bakımından zemin kat büyük divanhâne mekanının hipotetik tespitine imkân sağlamıştır. Elde edilen 1704 tarihli arşiv belgesinde yer alan tefrişat unsurları ile ilgili dönem aralığında yapılan minyatür, gravür, resim çalışmaları, ilgili dönemlere ait eserlerin sergilendiği müzelerde ki (Türk İslam Eserleri Müzesi, Topkapı Sarayı Müzesi, Vakıflar Müdürlüğü Halı Müzesi) saray tefrişat unsurları, 17.-18.yüzyıllar arasına ait halı, seccade, hasır, minder, perde vb. tüm mensucat öğeleri ile ilgili tezler, akademik yayınlar taranarak listedeki öğelerin mekânın kullanım biçiminin tarifine yönelik karşılaştırma yapılmıştır.

Bu karşılaştırma yöntemi aracılığı ile, zemin katta yer alan ana mekâna yönelik arşiv belgeleri ve çeşitli kaynaklarda divanhane olarak bahsi geçen divanhâne mekânın da Divanı Hümayun toplantılarının gerçekleştirildiği tespit edilmiş, Divanı Hümayun toplantılarının gerçekleştirildiği mekanların bir günlük kullanım biçiminin tanımlanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

4.5.1. Divan-ı Hümayun' un Bir Günlük Kullanım Biçimi

Divan-ı Hümayun Osmanlı Devleti'nde en önemli işlerin görmekte yükümlü devlet adamlarının bir araya geldiği bir karar mekanizmasıdır. Bu kurulda, devlet erkanının divan için toplanması, padişah ile görüşmeleri, askere maaşlarının verilmesi, elçilerin sadrazam ve padişah tarafından kabul edilmeleri, şehzadelerin sancağa çıkması, kutsal topraklara surre gönderilmesi, mutfaktan divan heyetine yemek gitmesi, bir mecliste oturma ve konuşma âdâbı, kısacası bütün bir hayatı şekillendiren teşrifat önceden bilinen ve önceden tespit edilmiş kurallara uygun bir nizam mevcuttu. (Ertuğ, 2010, sy. 133)

Günümüz Bakanlar Kurulu'na benzer bir işleve sahip ancak daha etkin olan Divân-ı Hümayun, devletin askerî, mâlî, siyasi ve idari işleriyle ilgilenirdi. Etnik yapısı ve dini tercihi bakımından ayırım gözetilmeden çözülmesi gerek görülen tüm meseleler için Divân-ı Hümayun'a başvurulabilirdi. Devletin tüm önemli işleri bu kurumda istişare edilir ve karara bağlanırdı.

Divân-ı Hümayun'un daimî üyeleri; Vezir-i Azam, Diğer kubbe vezirleri, Rumeli ve Anadolu Kazaskerleri, Defterdarlar, Tevkii veya Nişancı, Divan'da bu şahısların oturmaları için özel yerleri vardı. Divan'da ayakta hizmet görenler ise Reisü'l-küttâb, Çavuşbaşı ve Kapucular Kethüdasıydı. Divan toplantılarına gelecek olan görevli kimseler, sabah namazından sonra merasimle Divanhâne'ye girerlerdi. Divân-ı Hümayun' da Vezir-i Azam'ın oturduğu sedir, Padişah'ın Divânı Hümayun müzâkerelerini dinlediği Kasr-ı âdil (Adalet Kasrı) olarak bilinen pencerenin altında yarım metre yükseklikte bulunurdu. Vezir-i Azam'ın sağ ve sol taraflarında mevkilerine göre diğer şahıslar sıra ile yerlerine oturlardı. (Temelkuran, 1975, sy. 132)

Divan-ı Hümayun' a gelecek olan devlet erkanı sabah namazını Ayasofya Camii'nde kılar, yeniçeri ocağıyla süvari bölükleri ağaları ve bir grup yeniçeri, sarayın Bab-ı Hümayun Kapısı önüne iki sıra halinde dizilirler; Erkan-ı Divan denilen vezirlerle kazaskerler ve diğerleri de namazdan sonra burada hazır bulunurlardı. En son vezirler

gelir ve her vezir geldikçe yeniçeri ağası atını ileri sürerek gelen veziri selamlar ve sonra yerine çekilirdi. Evvel gelen vezire son gelen vezir selam verince, evvelki vezirin selam çavuşu yüksek sesle selam alırdı. (Kılıç, 2002, sy. 878)

Divanda sadrazam Adalet Kulesi'nin altına gelecek şekilde otururken, sağ tarafında vezirler sırayla onların altında nişancı, sol tarafında ise Rumeli ve Anadolu kazaskerleri, onların alt taraflarında da defterdarlar otururlardı. Bu şekilde herkes yerine oturduktan sonra, sadrazamın iki tarafına bakarak “sabahlarınız hayır olsun” der, divan ehli doğrularak bu selamı alırlardı. Bundan sonra Kubbealtı yanında Fetih Suresi okunurken muhızır ağa akide şekeri getirerek divanda sadrazamdan başlayarak sırasıyla dağıtırdı. Surenin bitiminden sonra kapıcılar kethüdası, yeniçerilerin olduğu tarafa bakarak selam verir; bunun üzerine yeniçeriler çorbalarını alırlardı. (Baykal, 2008, sy. 49-50)

Divanda reissülküttap, Çavuşbaşı, kapıcılar kethüdası, tezkireciler, selam çavuşu oturmaz, ayakta hizmet ederlerdi. Fetih Suresi bittikten sonra reissülküttap divanhaneye girer sol taraftan sadrazama yaklaşır, etek öperek, selam verir ve sol tarafına geçip telhis kesesini bırakırdı. Sonra devâtdar efendi, sadrazamın önüne devât makremesi ve yanına devât ve gerektiğinde sadaka verilmek üzere bir kumaş kese ile çil akçesi koyardı. Toplantı bu şekilde başladıktan sonra görüşmeler, tayinler yapılır, davalara bakılırdı. Öğle yemeği saati geldiğinde kapıda bekleyen Çavuşbaşı ve kapıcılar kethüdası ellerinde gümüş asaları yere vurarak, yemek zamanını haber verip, dışarı çıkarlar. Divan-ı Hümâyun toplantısı bittiğinde arz günü değilse herkesten önce yeniçeri ağası ve bölükbaşları saraydan ayrılırlardı. (Baykal, 2008, sy. 49-50)

4.5.2. Zemin Kat Büyük Divanhane' nin Diyagramatik Tefrişat

Düzeni

Çalışma süresince yapılan araştırmalar ve bulguların, zemin kat büyük divanhâne yer alan tefrişat unsurlarının planimetrik kurgusunun tespitine yönelik bir araştırma yönteminin gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmada kullanılan metodolojinin oluşturulmasında; tefrişat listesinde yer alan unsurların tür sınıflandırılması (Şekil. 4.13), kaynakların tasnifi (Şekil. 4.14), mekânda gerçekleştirilen eylemler ve materyal ilişkisinin (Şekil. 4.15) ve Osmanlı divanhanelerinde bulunan temel tefrişat unsurlarının klasifikasyonunu (Şekil. 4.16) ve hipotetik tefrişat düzeni veri klasifikasyonunu gösteren tablo' nun (Şekil. 4.21) çıkarılması sonucunda oluşturulan yaklaşım modeli belirleyici olmuştur (Şekil. 4.17).

Araştırmanın kapsamı gereği çok yönlü ve multidisipliner bir araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Gerçekleştirilen hipotetik tefrişat düzeninin anlatımında kullanılan unsurların renk, doku ve net hacim özellikleri üzerinde birinci dereceden nitelikli ve tanımlayıcı verilerin yeterli düzeyde olmamasından dolayı detaylandırmaya gidilememiş ancak diagramatik fonksiyonlandırma tekniği aracılığıyla mekân ve sahip olduğu materyaller ile potansiyel kullanıcıları arasındaki ilişki biçimi ifade edilmiştir. Kasrın iç mekanlarında kullanılan tefrişat unsurları ve bu materyallere ait görsel kaynaklar günümüze ulaşamamıştır.

Bu bağlamda, gerçekleştirilen hipotetik diagramatik (Şekil. 4.18) ve renkli üç boyutlu görselleştirme denemesinde (Şekil. 4.19) ve Materyal kullanımı referans ilişkisini gösteren görselde (Şekil. 4.20) mekân kullanımını anlatan tüm tefrişat unsurları 17. yüzyılın ikinci yarısı 18. yüzyılın başında Osmanlı saraylarında kullanım biçimleri ve hâkim üslup referans alınarak restitüye edilmiştir.

TÜR	TEFRİŞAT
AYDINLATMA (A)	Sim Şamdan-i Kebir (Gümüş, Büyük Şamdanlık)
(A)	Sim Şamdan-i Safir (Gümüş Şamdanlık)
(A)	Pirinç Şamdan
İKRAM / SERVİS (B)	Sim Gülabdan (Gümüş Gül Suyu Kabı)
(B)	Fağfuri İbrik (Çini Kaplı Su Kabı)
(B)	Tas-ı Serbest-i Nuhâs (Bakır Tas)
(B)	İbrik-i Nuhâs (Bakır Su Kabı)
(B)	Meşin Sofra (Deri Yemek Yayıgısı)
(B)	Güğüm-ü Abdest (Bakır Su Kabı)
TEMİZLİK / BAKIM (C)	İbrik-i Abdest (El-Yüz Yıkama İçin Su Kabı)
(C)	Leğen-i Abdest (El-Yüz Yıkama İçin Leğen)
(C)	Sim El İbriği (Gümüş Su Kabı)
(C)	Sim El Leğeni (Gümüş Pis Su Kabı)
(C)	Fağfuri Leğen (Çini Kaplı Pis Su Kabı)
YAZI GEREÇLERİ (D)	Devât (Divit)
MENSUCAT (E)	Sof Seccade (İpek Seccade)
(E)	Seccade-i Uşak (Uşak İşi Seccade)
(E)	Yasdık-i Bursa (Bursa İşi Yasdık)
HAREKETSİZ MOBİLYA (F)	Taraklı Kadife Mahad (Kadife Arkalık)
KULLANIM ALANI TANIMSIZ (G)	Elmas
(G)	Yakut

Şekil 4.13. Büyük Divanhane' de bulunan tefrişat listesinin tür klasifikasyonu.

BİRİNCİL KAYNAKLAR	Hünkâr Kasrı' na ait 1704 tarihli arşiv belgesinde yer alan tüm tefrişat unsurları.
İKİNCİL KAYNAKLAR	17. İkinci yarısı ve 18.yy. ilk çeyreği içerisinde kullanılan tefrişat unsurlarının yer aldığı saraylar ile ilgili arşiv belgeleri. Osmanlı Sarayları' nda bulunan Divanhane ve Arz Odalarının kullanım biçimlerini anlatan kaynaklar.
ÜÇÜNCÜL KAYNAKLAR	İstanbul' da Yer Alan Sarayların iç mekanlarını tarifleyen minyatür, gravür ve resimler.

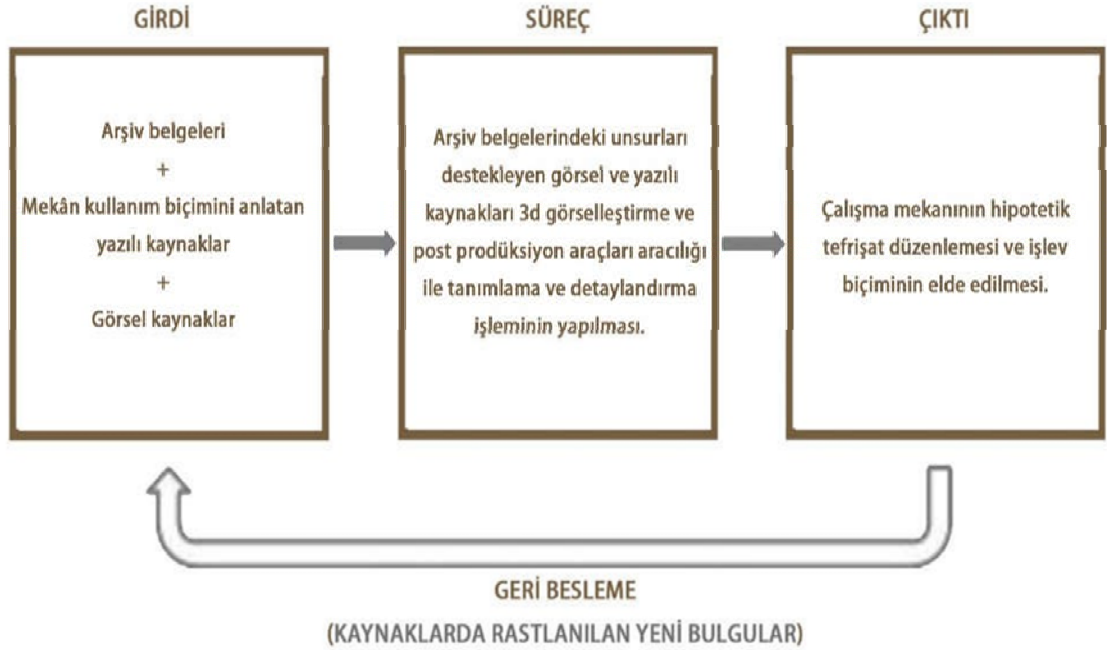
Şekil 4.14.Kaynakların kullanımının öncelik sırasına göre sınıflandırılmasını gösteren tablo.

EYLEM TÜRÜ	EYLEMİ GERÇEKLEŞTİREN	KULLANILAN MATERYAL
1. Oturarak hazır olma.	Vezir-i Azam, Kubbe vezirleri, Kazaskerler, Defterdarlar, Tevkii veya Nişancı.	Sedir.
2. Ayakta hazır olma.	Reissülküttap, Çavuşbaşı, Kapıcılar kethüdası, Tezkireciler, Selam çavuşu.	-
3. Belge evrak onay/ kontrol işlemleri.	Vezir-i Azam	Devât Makremesi, Devât, Kumaş Kese, Çil Akçesi, Sağır Masa.

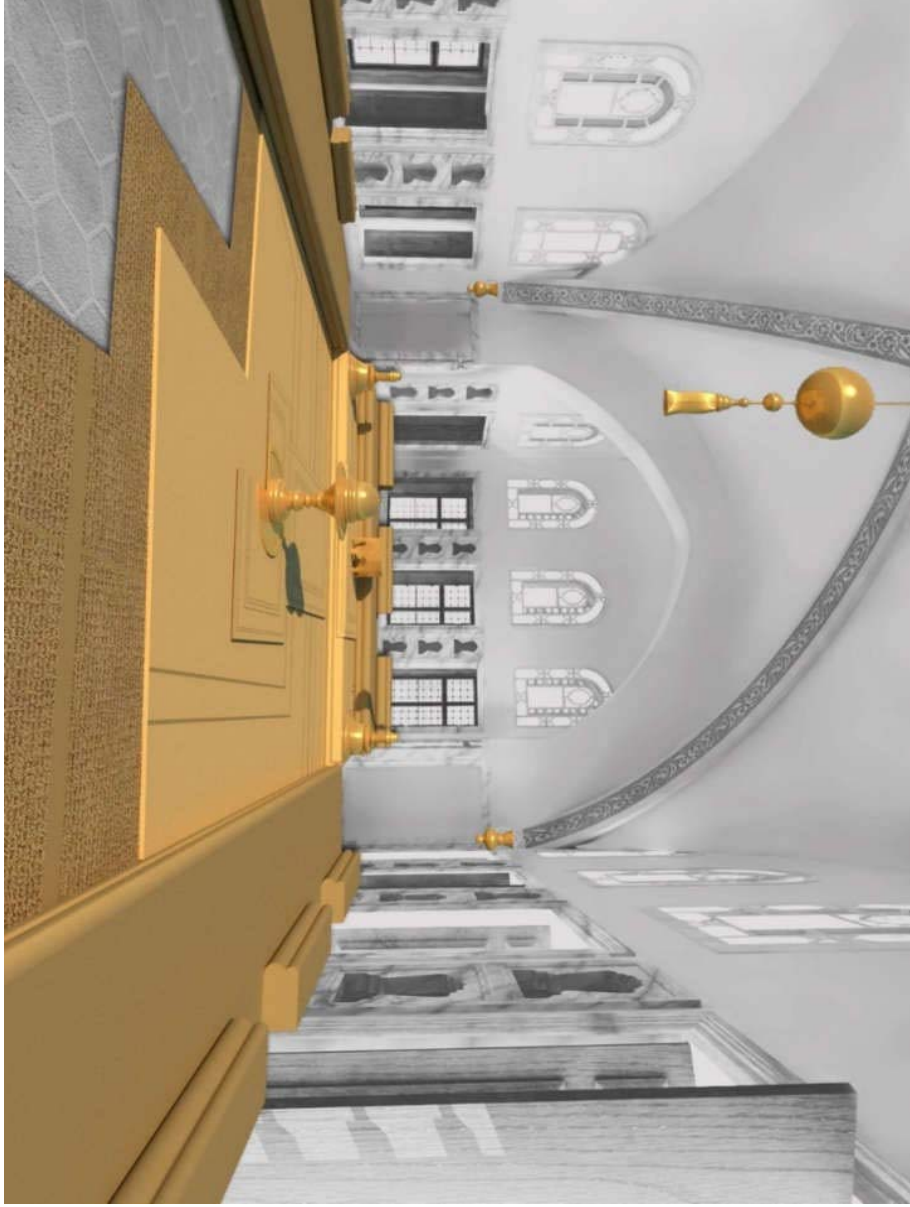
Şekil 4.15.Divanı Hümayun mekânlarında gerçekleştirilen eylemler ve materyal ilişkisi.

KONUM	MATERYAL
Duvar	Dolap Nişi
Duvar	Duvar Ocak
Duvar / Zemin	Duvar Selsebili / Fıskiyeli Havuz
Zemin	Hasır
Zemin	Halı
Zemin	Madeni Ocak
Zemin	Sedir Düzeni

Şekil 4.16. Osmanlı divanhanelerinde bulunan temel tefrişat unsurlarının kalsifikasyonu. (Tanman, 1994, sy. 441-442)

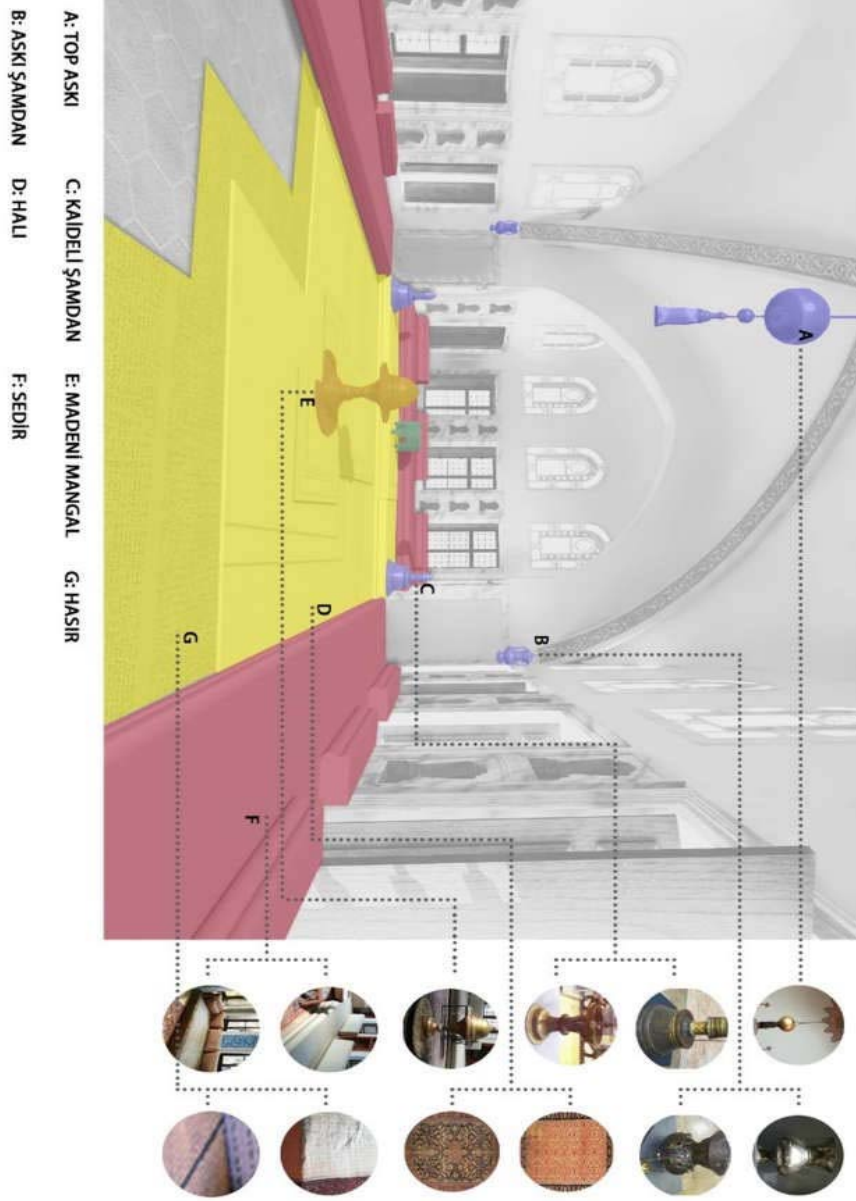
Şekil 4.17. Hipotetik tefrişat düzeni tespiti için açık sistem diyagramı referans alınarak oluşturulmuş yaklaşım modeli.

Şekil 4.18.Büyük Divanhane' nin hipotetik ve diagramatik üç boyutlu görselleştirme denemesi.

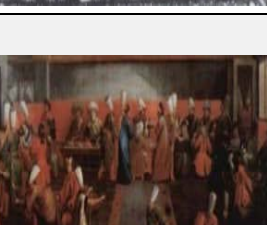

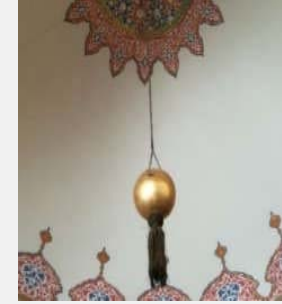
Şekil 4.19. Büyük Divanhane' nin renkli hipotetik üç boyutlu görselleştirme denemesi.

Şekil 4.20. Büyük Divanhane' nin hipotetik ve diagramatik görselinde yer alan materyallerin isimleri ve referans ilişkisi.

GÖRSEL	TARİH	KÜNYE	VERİ TÜRÜ	KAYNAK SINIFI	KAYNAK
1.	17. yy.	Osmanlı saray halısı, Musee des Arts Decoratifs A. 7861.	Fotoğraf.	İkincil Kaynak.	Sünnetçiler, 2011, sy. 105
2.	17. yy.	Armalı Lotto halısı, New York Metropolitan Müzesi, McMullen Koleksiyonu.	Fotoğraf.	İkincil Kaynak.	Usta, 2019, sy. 78.
3.	17. yy.	Holbein tipi halı, 17. yüzyılın son yarısı, İstanbul.	Fotoğraf.	İkincil Kaynak.	Türk İslam Eserleri Müzesi.
4.	17.-18. yy.	Uşak Halısı.	Fotoğraf.	İkincil Kaynak.	Türk İslam Eserleri Müzesi.
5.	17.-18. yy.	Holbein tipi Çift Yıldız Madalyonlu halı.	Fotoğraf.	İkincil Kaynak.	İstanbul, Türk İslam Eserleri Müzesi.
6.	16.-17. yy.	Halı, 215*120cm	Fotoğraf.	İkincil Kaynak.	Vakıflar Müdürlüğü Halı Müzesi.
7.	17. yy.	Halı, 215*120cm.	Fotoğraf.	İkincil Kaynak.	Vakıflar Müdürlüğü Halı Müzesi.

8.		17. yy.	Hasır ve Halı Döşeme Detayı, Topkapı Sarayı Bağ Köşkü.	Fotoğraf.	İkincil Kaynak.	Topkapı Sarayı Müzesi.
9.		18. yy.	Hasır ve Halı Döşeme Detayı, Topkapı Sarayı I. Abdülhamid Has Odası.	Fotoğraf.	İkincil Kaynak.	Topkapı Sarayı Müzesi.
10.		18. yy.	Hasır ve Halı Döşeme Detayı, Topkapı Sarayı I. Abdülhamid Has Odası.	Fotoğraf.	İkincil Kaynak.	Topkapı Sarayı Müzesi.
11.		19. yy. (1820)	Divanhane'de Avrupalı elçi onuruna verilen ziyafet D' Ohsson	Gravür.	Üçüncül Kaynak.	Ceco, 2010, sy. 34.
12.		17.yy (1628)	1628'de Divanhane'de Hans Ludwing von Kuefstein'e verilen ziyafet.	Resim.	Üçüncül Kaynak.	Franz Hermann, Hans Gemminger Valentin Muller, 1640.
13.		18. yy. (1724)	Sultan III. Ahmed'in Fransız Büyükelçisi Onuruna Verdiği Akşam Yemeği.	Resim.	Üçüncül Kaynak.	Nicolaas, Bull, Renda ve İrepoğlu, 2003, sy. 193

14.		19. yy. (1820)	Arz Odası'nda Avrupalı bir elçinin kabulü, D' Ohsson.	Gravür.	Üçüncül Kaynak.	Ceco, 2010, sy. 13.
15.		19. yy. (1820)	Sadrazam'ın Evinde İftar Yemeği, D' Ohsson.	Gravür.	Üçüncül Kaynak.	Sevim, 2002, sy. 251.
16.		19. yy.	Sedir Düzeni, Topkapı Sarayı III. Ahmed Kütüphanesi.	Fotoğraf.	İkincil Kaynak.	Topkapı Sarayı Müzesi.
17.		17. yy.	Sedir Düzeni, Topkapı Sarayı Bağdat Köşkü.	Fotoğraf.	İkincil Kaynak.	Topkapı Sarayı Müzesi.
18.		19. yy.	Kubbede Top, Topkapı Sarayı Kubbealtı, Dîvân-ı Hümayun.	Fotoğraf.	İkincil Kaynak.	Topkapı Sarayı Müzesi.

19.		17. yy.	Gümüş Askı Şamdanlık,	Fotoğraf.	İkincil Kaynak.	Türk İslam Eserleri Müzesi.
20.		17. yy.	Askı Şamdanlık.	Fotoğraf.	İkincil Kaynak.	Türk İslam Eserleri Müzesi.
21.		15. yy.	Mihrap Şamdanı.	Fotoğraf.	İkincil Kaynak.	Türk İslam Eserleri Müzesi.
22.		17. yy.	Buhurdan Şamdanlık,	Fotoğraf.	İkincil Kaynak.	Türk İslam Eserleri Müzesi.
23.		19. yy.	Mangal, Topkapı Sarayı III. Ahmed Kütüphanesi.	Fotoğraf.	İkincil Kaynak.	Topkapı Sarayı Müzesi.

Şekil 4.21. Hipotetik Tefrişat Düzeni Veri Klasifikasyonunu gösteren tablo.

5. SONUÇ

Osmanlı saray mimarisinin belirgin özellikleri arasında, saray kompleksinin genel hatları ve önceliklileri belirlendikten sonra zaman içerisinde çeşitli ihtiyaçlara yönelik ilave yapılar ile bulunduğu alan üzerinde genişleyip büyüyerek bir manzumeye dönüşmesi sürecinin olduğu görülmektedir. Bu özellik 18. yüzyıla kadar devam etmiş, değişen toplumsal yapı ve oluşan yeni anlayışlar ile birlikte değişmeye başlamış, 19. yüzyılda yapılan diğer Osmanlı saraylarının bir bütün olarak tasarlanmaya başlanmıştır.

Bu açıdan 19. yüzyıla ait saray yapıları ayrı tutulacak olursa, Osmanlı tarihinde devletin kuruluş döneminden yıkılışına kadar kompleks olarak günümüze sadece bir tek yapının ulaşabilmesi, saray kavramının geleneksel kültürümüzde çağrıştırdığı imgeler ile çağdaş kültürde yer eden imaj arasında bulunan farkları açıklayan önemli bir olgudur.

Gelişmiş toplumlarda ait olduğu dönemin kültürünü yansıtan, tarihsel ve kültürel nitelikte bir belge olan eserleri koruyarak gelecek nesillere aktarmaya çalışmaktadır. Tez konusu olarak seçilen, Davut Paşa Sarayı, Hünkâr Kasrı da bu kapsamda, yapının inşa edildiği dönemin geleneksel mimari öğeleri ve toplumsal kültürünü yansıtmaları açısından önemli bir belge niteliğindedir.

Bu kapsamda çalışmada Osmanlı saray mimarisi üzerine yapılan çalışmalar incelenmiş, Topkapı Sarayı Saray-ı Cedid, Saray-ı Atik, isimli yapıların sahip oldukları birimler ve mimari özellikleri üzerinde durulmuştur. Topkapı Sarayı gibi 15. yüzyıl saray yapısı olan Davut Paşa Sarayı'nın kurulduğu bölgenin konumu, tarihi önemi ve yapının fiziksel özelliklerine değinilmiştir. Saray'ın 18. yüzyıldan sonra tamamen yok olan diğer tüm birimler arasından ayakta kalan yapılarından biri olan Hünkâr Kasrı (Otağ-ı Hümayun) mimari özellikleri, arşiv belgeleri ve diğer kaynaklar ışığında geçirdiği keşif, onarım ve restorasyonlar belgelenmiştir.

Kasır hakkında yazılı kaynaklar ve belgelerin araştırılması sonucunda, yapının iç mekânında spesifik bir dönemde kullanıldığı düşünülen tefrişat unsurları ve bunlara yönelik izler araştırılmıştır. Söz konusu yapı ile ilgili olarak yapılan yöntemli çalışma sonucunda, Hünkâr Kasrına ait olan, Mimar Sedat Hakkı Eldem'in 1974 yılında

yayınladığı köşkler ve kasırlar isimli eserinde 1704 tarihli bir tefrişat belgesinin çevirisine ulaşılmıştır. Söz konusu belgede yer alan eşyaların mahallere göre tasnifi yapılmış, divanhane olarak kurgulanan mekanlarının kullanım biçimi yazılı metinler ve görsel kaynaklarda taranmış olup, yapının giriş katı ana mekânında gerçekleşen Divanı Hümayun toplantısının teşrifat kuralları analiz edilmiştir.

Yapılan kapsamlı araştırma sonucunda, elde edilen veriler bir araya getirilerek söz konusu yapının zemin katında yer alan, divanı hümayun toplantılarının gerçekleştirildiği divanhane mekanının söz konusu araştırma için oluşturulan yaklaşım modeli aracılığıyla 1660 ve 1704 yılları arasında kullanıldığı düşünülen iç mekân tefriş düzeninin hipotetik ve diagramatik bir denemesi yapılarak sonuçlandırılmıştır.

Sonuç olarak, zaman içerisinde özgün işlevlerini kaybeden, mimari ve kültürel miras kapsamında bulunan 15. ve 18. yüzyıllar arası yapılarının, mimari varlıklarının sürdürülebilmesi ve estetik değerlerinin yaşatılması, günümüz mimarlık ortamına yol göstermesi açısından önemlidir. Bu bağlamda bahsi geçen kültürel varlıkları, sadece strüktürel açıdan sağlamlaştırmak, malzeme konservasyonu yapmak, mekân organizasyonu bakımından yeni işlevler kazandırmak ya da müzeleştirmek yeterli durmamaktadır. Saraylar, Köşkler ve Kasırlar gibi kültürel miras kapsamında korunması gereken eserlere yönelik, yapıların tarihi kimliği göz önünde tutularak ve mimari dönem özelliklerinden de faydalanılarak iç mekânlara yönelik tefrişatlar ve kullanım biçimlerinin tespit çalışmaları yapılması gerekmektedir.

Koruma ve nitelikli restorasyon çalışmaları ile birlikte bu yapıların iç mekanlarına ait dönemseller tefrişatların tespit edilebilmesi ve yaygınlık kazanması geçmişle gelecek arasında bir kültürel bağ kurma adına önemlidir.

KAYNAKÇA

- Ahmed Lûtfî Efendi**, (1999), Vak'anûvis Ahmed Lûtfî Efendi Tarihi-1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Ahunbay, Z.** (2011), Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, Yem Yayınları, İstanbul, sy.22
- Atasoy, N.**, (1972), Osmanlı Sarayları, İstanbul Üniversitesi Yayınları (Ayrı Basım),
- Ayverdi, E., H.**, (1966), İstanbul Mimari Çağının Menşei: Osmanlı Mimarisinin İlk Devri (1230-1402).
- Bayrak, M., O.**, (1996), Topkapı Sarayı, Sümer Kitapevi Yayınları, İstanbul.
- Baykal, E.**, (2008), Osmanlılarda Törenler, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, s. 47-50.
- Bilgicioğlu, B.**, (2009), Sarây-ı Atik-i Âmire, DİA, XLI, s.122-125.
- Ceco, S.**, (2010) İstanbul' un 100 Gravürü, Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul.
- Çetiner, Z.**, (1996), Davutpaşa Kışlası ve İstanbul Kışlaları İçindeki Yer, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çetintaş, S.**, (2006), İstanbul ve Mimari Yazıları, TTK Yayınları, Ankara.
- Çobanoğlu, A., V.**, (1994)Sultan I.Ahmed Devrinde Kâbe'nin Tamiri, Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi, S.12, İstanbul, , s.37-38.
- Diker, H. F.**, (2000), Topkapı Sarayında Revan ve Bağdat Köşkleri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Duruçay, A., S.**, (1965), Otağ-ı Hümayun Davutpaşa Kasrı, İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi, Anabilim Dalı Basılmamış Lisans Tezi, İstanbul.
- Düzgüner, F.**, (2004), Iustinanus Döneminde İstanbul'da Yapılar: Procopius Birinci Kitap Analizi, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, s.12-13.
- Efendi, A., H.**, (2001) İstanbul Camileri ve Diğer Dini-Sivil Mimari Yapılar, İşaret Yayınları, İstanbul, s.383.

- Eldem, S., H.**, (1974) Köşkler ve Kasırlar, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Mimarlık Bölümü Rölöve Kürsüsü, İstanbul.
- Eldem, S. H.**, Akozan F., (1982) Topkapı Sarayı: Bir Mimari Araştırma, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Ertuğ, Z., T.**, (2010) Osmanlı İstanbul’unda Merasim ve Teşrifata Dair Kaynaklar, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 8, Sayı 16, İstanbul, s.131-148.
- Ertuğ, Z., T.**, (2012) Topkapı Sarayı, DİA, XLI, 41. Cilt, 2012, s. 256-261.
- Eravşar, O.**, (2010) Otağ-ı Hümâyun Hünkâr Kasrı Sanat Tarihi Raporu, Yıldız Teknik Üniversitesi Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Mimari Büro, İstanbul.
- Eyice, S.**, (1994) Davud Paşa Saray, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, C.3, İstanbul, s.8-9.
- Eyice, S.**, (1994) Davud Paşa Sarayı”, İslam Ansiklopedisi, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, C.9, İstanbul, 1994, s.45-48.
- Ferrari, N., K.**, (2015) Topkapı Sarayı, Antik Çağdan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi. Mimari Vol. 8,140-151.
- Gurlitt, C.**, (1999) İstanbul’un Mimari Sanatı, Çev. Prof. Dr. Rezan Kızıltan, Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara.
- Gül, S.**, (2014) Davutpaşa Sahrası ve İçinde Yer Alan Başlıca Yapılar, Tarih ve Uygarlık İstanbul Dergisi, Doğu Kitabevi, S.6, İstanbul, s.129-142
- Gül, S.**, (2015) Davutpaşa Sahrası’nda Bir Otağ-ı Hümâyun Davud Paşa Hünkâr Kasrı, Tarih ve Uygarlık İstanbul Dergisi, Doğu Kitabevi, S.7, İstanbul, 2014, s.1-16.
- Hammer, J., V.**, (2011) İstanbul ve Boğaziçi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, C.1, Terc. Senai Özkan, Ankara.
- Hovhannesyanyan, S., S.**, (2012) Payitaht İstanbul’un Tarihçesi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Çev. Elmon Hançer, İstanbul.
- İnciciyan, P., G.**, (1956) İstanbul: XVIII. Asırda, Çev. Hrand D. Anreasyan, İstanbul Matbaası, İstanbul.

- İnciciyan, G., V.**, (2000), Boğaziçi Sayfiyeleri, Çev. Kandilli Ermeni Kilisesi Papazı, Düzelti- Önsöz-Not. Orhan Duru, Eren Yayıncılık, İstanbul.
- Kılıç, D., A.**, (2002), Osmanlı Saray Teşrifatı ve Törenleri, Türkler, C. IX, Ankara, s.878.
- Koçu, R., E.**, (1996), Davud Paşa, İstanbul Ansiklopedisi, Koçu Yayınları, C.8, İstanbul, s.4289 Koçu, R., E., (1970), Davutpaşa Sarayı, Hayat Tarih Mecmuası, C.1, S.4, İstanbul, s.30-34.
- Kömürçüyan, E., Ç.**, (1988), İstanbul Tarihi XVII. Asırda İstanbul, Eren Yayıncılık, İstanbul.
- Mumcu, A.**, (1994), Divan-ı Hümayun, İslam Ansiklopedisi, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, C.9, İstanbul, s.430-432.
- Necipoğlu, G.**, (2007), 15. ve 16. Yüzyılda Topkapı Sarayı: Mimari, Tören, İktidar Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Nicolaas, E., S., Bull, D., Renda, G., İrepoğlu, G.**, (2003) Lale Devri'nin Bir Görgü Tanığı Jean-Baptiste Vanmour, Koçbank A.Ş. Yayınları, İstanbul.
- Ortaylı, İ.**, (2007), Mekânlar ve Olaylarıyla Topkapı Sarayı, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Osman, R.**, (1989), Edirne Sarayı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 51.
- Sağdıç, E.**, (2018), Topkapı Sarayı'nın İkinci Avlusunun Dönüşümü ve Kayıp Mekanları, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Sevim, M.**, (2002), Gravürlerle Türkiye, T.C. Kültür Bakanlığı, Yayınları, Cilt. 3, Ankara.
- Sözen, M.**, (1990), Devletin Evi Saray, Sandoz Kültür Yayınları, İstanbul, s.18.
- Sünnetçiler, N.**, (2011), Klasik Dönem Osmanlı Kumaş Sanatında Saz Yolu Üslubu, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.105.
- Usta, E.**, (2019), Dünya Müzelerinde Osmanlı Kumaş ve Halıları, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekstil ve Moda Tasarım Anasanat Dalı,

Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.78. Uzunçarşılı, İ., H., (1945), Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilatı, Ankara, s.270-272.

Ünver, S., (1961), Davud Paşa Sarayı, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni, No.239, Aralık, İstanbul, s.6-7.

Tanman, M. B., (1994), Divanhane, TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, IX: 437-444.

Tanju, B., Eldem, E., Tanyeli, U., (2008), Sedad Hakkı Eldem 1: Gençlik yılları, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi yayınevi İstanbul, s.146-152.

Temelkuran, T., (1975), Divan-ı Hümayun Mühimme Kalemî, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi, Edebiyat Fakültesi Matbaası, S. 6, İstanbul, s.129-175.

EKLER

EK 1.: Osmanlı Arşiv Belgeleri.

EK 2.: Restorasyon Çizimleri.

* Bu tez kapsamında kullanılan restorasyon çizimleri Işık Proje tarafından 2010 tarihinde onaylanan, Yıldız Teknik Üniversitesi Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Mimari Büro' nun sorumlu olduğu proje danışmanı olan Mimar Serpil Erden aracılığı ile elde edilmiştir.

* Bu tez kapsamında kullanılan arşiv belgelerinin Türkçe tercümesi aşamasında Mimar Zuhâl Çetiner' in "Davutpaşa Kışlası ve İstanbul Kışlaları İçindeki Yeri" başlıklı yüksek lisans tezinde kullanılan belgeler referans alınmıştır.

* Bu tez kapsamında kullanılan Röleve Çizimleri Sedad Hakkı Eldem'in 1938-1939 yıllarında gerçekleştirdiği keşif ve çizdiği rölöve çizimlerinin yer aldığı Köşkler ve Kasırlar isimli yayımlanmış eserden alıntılanmıştır.

EK 1.: CUMHURBAŞKANLIĞI OSMANLI ARŐIVLERİ BELGELERİ

EK 1-A: 1826 tarihli Hattı Hümeyun-29182 numaralı belge.

EK 1-B: 1737 tarihli Cevdet Tasnifi Saray-6068 numaralı belge.

EK 1-C: 1739 tarihli Cevdet Tasnifi Saray-2935 numaralı belge.

EK 1-D: 1816 tarihli Cevdet Saray-85 numaralı belge.

EK 1-E: 1820 tarihli Hattı Hümeyun-17528 numaralı belge.

Handwritten text in Ottoman Turkish script, possibly a title or header, with a crescent moon symbol above it.

عضویت لایحه
داود پاشا سراچه ازین واقع مویات
معارف و تدبیر موفقیه بقدر عقل اوله
حجیاته کن اوج بیل قلم بنه حجه غایبه
ایچیلک لقطه بوزغوشه تزکیه سی دهک بائیک فرطه
محتاج و تمنا کده کور
محتاج و تمنا کده کور
محتاج و تمنا کده کور

H.E.

Handwritten signature and date: 1100 / 1251

EK 1-A: 1826 tarihli Hattı Hümayun-29182 numaralı belge.

خوشنویس لر برر
 داو و دانا ساری هاندینک و
 عشق و افق طرد عتیق انشا افز
 حضرتینک دایره علیه لرتنه کردن
 اینی اغا قوتدی معرفتله فرشی اغاد
 اونه ایچی قطعه مصیرک لایعین
 عرب و عثمانیچود اقتضایره انشای برچی
 خوتونک دقزیر مسوم حضرتی سورن
 صلح زهیر صادر اولم قرابا عکله
 امین موخا اهلک حسابته محسب قوت
 ابراد و مصف نیک سی و هله با
 حضرت سورتونم حضرتینک

خوشنویس لر برر
 حضرتینک دایره علیه لرتنه کردن
 اینی اغا قوتدی معرفتله فرشی اغاد
 اونه ایچی قطعه مصیرک لایعین
 عرب و عثمانیچود اقتضایره انشای برچی
 خوتونک دقزیر مسوم حضرتی سورن
 صلح زهیر صادر اولم قرابا عکله
 امین موخا اهلک حسابته محسب قوت
 ابراد و مصف نیک سی و هله با
 حضرت سورتونم حضرتینک

EK 1-C: 1739 tarihli Cevdet Tasnifi Saray-2935 numaralı belge.

۹ ۲۹۲۵ ساری

داود پاشا ساری جاویدن و فلو ساد نو عصمو

و الرخ سلطان افروز حضرت نبال داوڑ علیہ زینہ

فوق و حصید مصریہ ۱۱۵۱

بطالغی
حصید مصری
۱۱۰
۱۱۰
۱۱۰
۱۱۰
۱۱۰
۱۱۰

و جہشرو جاودہ بالخوانش یکی نوونق ایتمند

EK 1-C.

طام عالم ابدیه حریمت ابدیه اودره اکان اولات وارینه لرینه سکنه سکنه اسام سکنک اودره وارینه نایب
 استصفا اولمش ورتیبی وادو باشا دن اما عیله ارسال اولمش قاشق اولمش شهری وخی برادره یه اما عیله وراورده وخی صوفیه به
 کوندره به جکه بنی ادهی هاندن برک ادره فاه جتی واملت وخی ترقی یوز بیزیم تام اولمشی وخی هلا بوزن عسکر هلا بوزن استیله کلیمه
 طوبیجلیت اساندن یو ایدرکی حسیله اشناده ورموز کتا و اولات ادره اودره اودن ادهی هاندن سرینا ایکی ادره جیب ونشی وخی زیار اکان
 اولمشه کینت. فایتمام باشا قیلرینه صحت عاقد بوزن تحریر اولمش ایدره ده ذکر اولات ادره لرت سرینا ادهی هاندن ایشدرکی فایتمام
 مشارابه قیلرینه طرف رافع الشرف هما ناز بایزین تا کیم بیله. سخر اراده سید برک اولمشی عاظم علم عالم ارای مدو کادری بولوشون بولوشون
 رههاره ادریزدن سکنک کاندو هابلو قردلو ولی نعمتم بادشاهم کلیمه

مویله محسبک قولری ادره یوستا بی تئیل سیت زاده میرغا وادره اعیانی طام وورین زاده میرغا قولری برابر بابای عقیقه مندرت
 ایلدوده اددوی هانوزاری اسقبال وشدیطاسق وعبودی اکان ایلکلندن بشتم بابای عقیقه ادره حقه بین طرف اورو هانوزاری اطاق
 طاعندون قارصوی تزویله وفضیه یا اوزون کول مندر صبح تیز اوزن کوی اناسنه وقت اولوقدن اعیان مویله کیمه دون کل موشه
 عزیت وکلمه تبه تهرین مودر باشا فایتمام دقت / ویا لقص کول باشن طوروب وهورلک ایجه اولمش قویله وراسی برعنا کلیمه
 واسنه اکراری عیوضت خیمت ایمی اولمشه حقه مندرت اوشیه وخی سمور کورکل اکاسیه اعاده اولمش قویله وراسی برعنا کلیمه
 مکی اولور اودره برکت خادم اعا شیمکی نام کلور ادره تئیلی وکلاسی ابر باره هله می استقبال ایلکلندن تم تم ادره اوی تریما
 واندرفی اوبر اوفال وادوی هانوزاری بنان رولای عیله و یوقا زور کلیمه ادره جوارین انقاد ابرن علی باشا قولری وخی فایتمام
 ادره دوریندن کاند وهورا مفر اددوی هانوزاری اولور صبره سیدانی نام کلور نصب حیان قرار اولمشی وادره برادر بولورده وخی قیلرینی
 جمله دن آثار انقیاد وایغیز مشهور اولمشه هربری حلاطه کوره نظیف و نظیم اولورده جانب شکی قیلمک لریمجه جیب و عیون قیلرینی
 وایعلم اعیان مویله کیمه مویله میریک بن ابر بالبعه نظیف مه و دون عیدرینه صرفی مقصد ورتیم اولوقدی عاظم علم عالم ارای بولوشون
 اروزنامه حقیقه سر ایلریندن مکی

EK 1-D.

بسم الله الرحمن الرحيم
 در خصوص درخواست اخذ مجوز برای راه اندازی مرکز تخصصی تشخیص و درمان بیماری های عفونی در بیمارستان ...
 به استحضار می رساند این مرکز با توجه به نیازهای جامعه و همچنین با توجه به تخصص و تجربه کادر درمانی و تجهیزات موجود در بیمارستان ...
 خواهشمند است دستور فرمایید نسبت به اخذ مجوزهای لازم اقدام مقتضی را به عمل آورید.
 این درخواست در تاریخ ... مورخه ... در جلسه کمیته تخصصی ... مطرح گردید و با اکثریت آرا مورد تصویب قرار گرفت.
 خواهشمند است دستور فرمایید نسبت به اخذ مجوزهای لازم اقدام مقتضی را به عمل آورید.
 با تشکر و احترام
 ...

③ این سند به صورت رسمی صادر شده و اعتبار دارد.

در خصوص درخواست اخذ مجوز برای راه اندازی مرکز تخصصی تشخیص و درمان بیماری های عفونی در بیمارستان ...
 به استحضار می رساند این مرکز با توجه به نیازهای جامعه و همچنین با توجه به تخصص و تجربه کادر درمانی و تجهیزات موجود در بیمارستان ...
 خواهشمند است دستور فرمایید نسبت به اخذ مجوزهای لازم اقدام مقتضی را به عمل آورید.
 این درخواست در تاریخ ... مورخه ... در جلسه کمیته تخصصی ... مطرح گردید و با اکثریت آرا مورد تصویب قرار گرفت.
 خواهشمند است دستور فرمایید نسبت به اخذ مجوزهای لازم اقدام مقتضی را به عمل آورید.
 با تشکر و احترام
 ...

EK 1-D.

EK 2.: RESTORASYON ÇİZİMLERİ

EK 2-A: Hünkâr Kasrı, Çatı Planı.

EK 2-B: Hünkâr Kasrı, 1-1 Kesiti.

EK 2-C: Hünkâr Kasrı, 2-2 Kesiti.

EK 2-Ç: Hünkâr Kasrı, 3-3 Kesiti.

EK 2-D: Hünkâr Kasrı, 4-4 Kesiti.

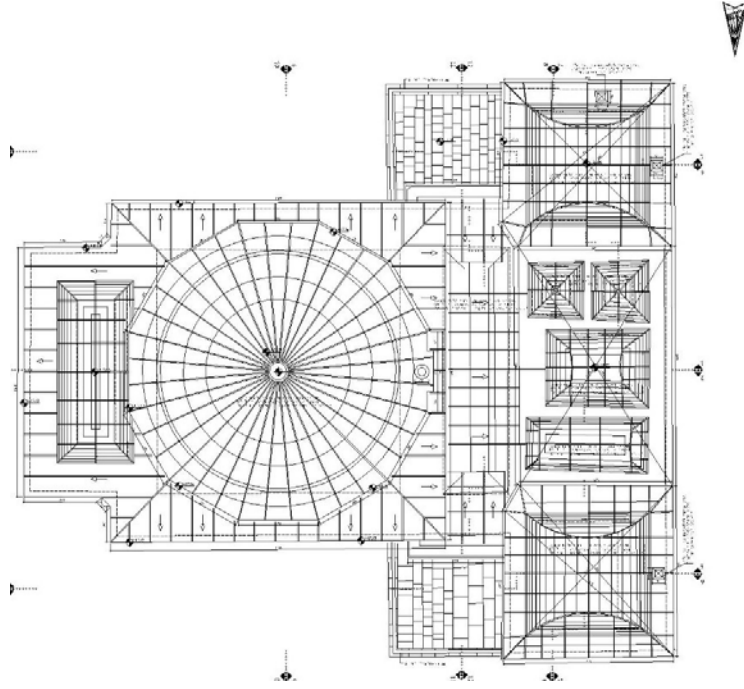
EK 2-E: Hünkâr Kasrı, 5-5 Kesiti.

EK 2-F: Hünkâr Kasrı, Batı Cephesi.

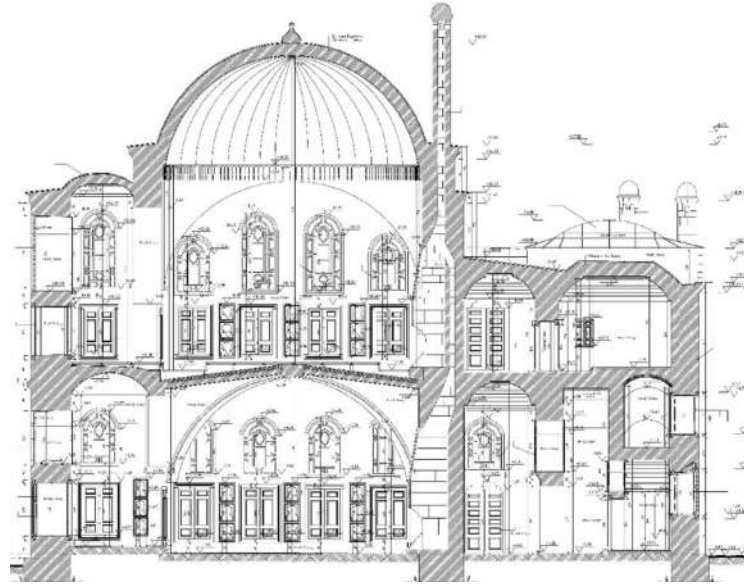
EK 2-G: Hünkâr Kasrı, Doğu Cephesi.

EK 2-H: Hünkâr Kasrı, Güney Cephesi.

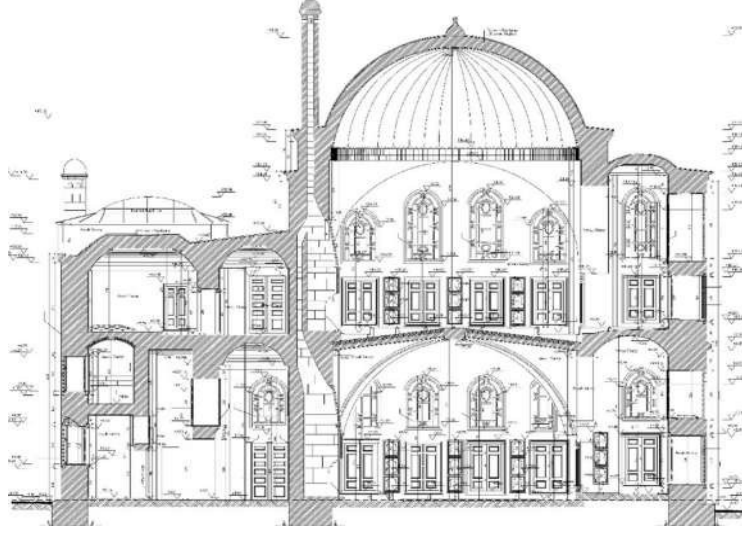
EK 2-İ: Hünkâr Kasrı, Kuzey Cephesi.

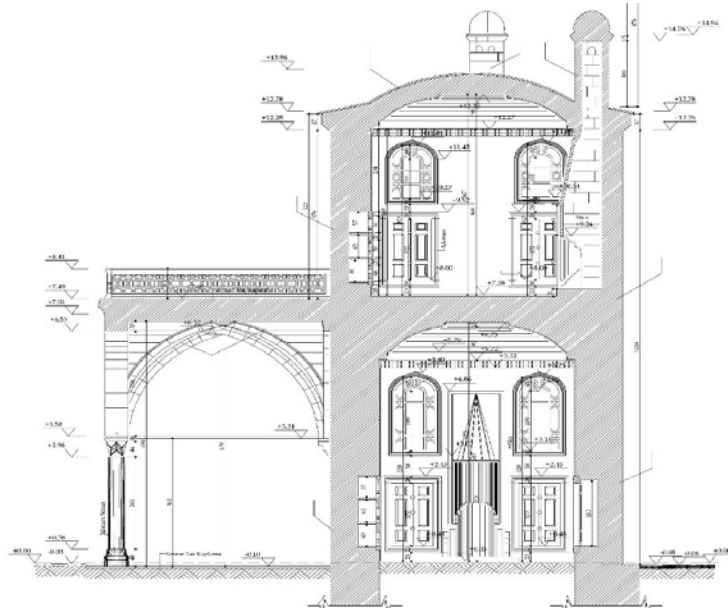
EK 2-A: Hünkâr Kasrı, Çatı Planı. (2010 yılı restorasyon çizimleri, Y. T. Ü.- Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Mimari Büro' nun Proje Arşivinden)

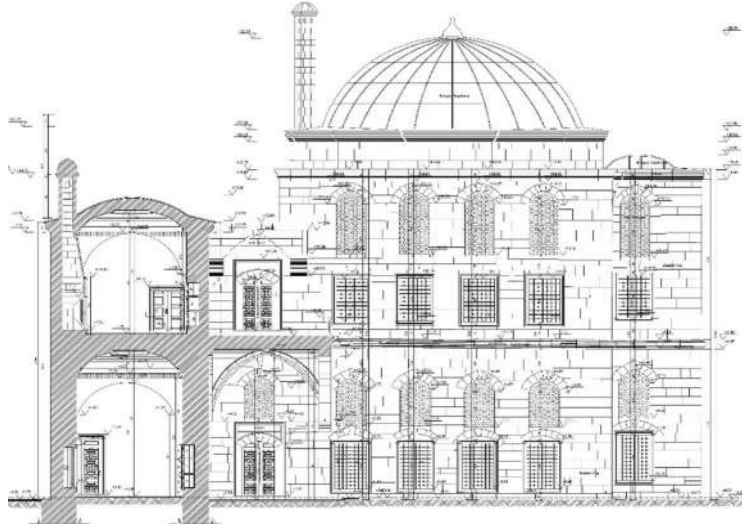
EK 2-B: Hünkâr Kasrı, 1-1 Kesiti. (2010 yılı restorasyon çizimleri, Y. T. Ü.- Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Mimari Büro' nun Proje Arşivinden)

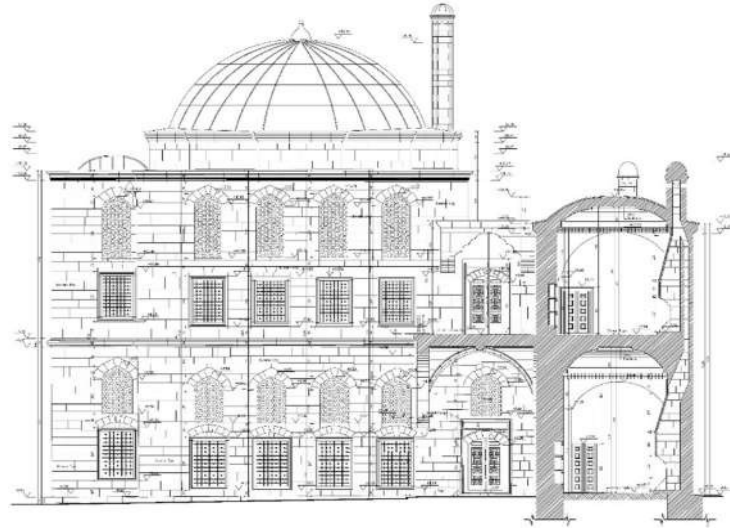
EK 2-C: Hünkâr Kasrı, 2-2 Kesiti. (2010 yılı restorasyon çizimleri, Y. T. Ü.- Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Mimari Büro' nun Proje Arşivinden)

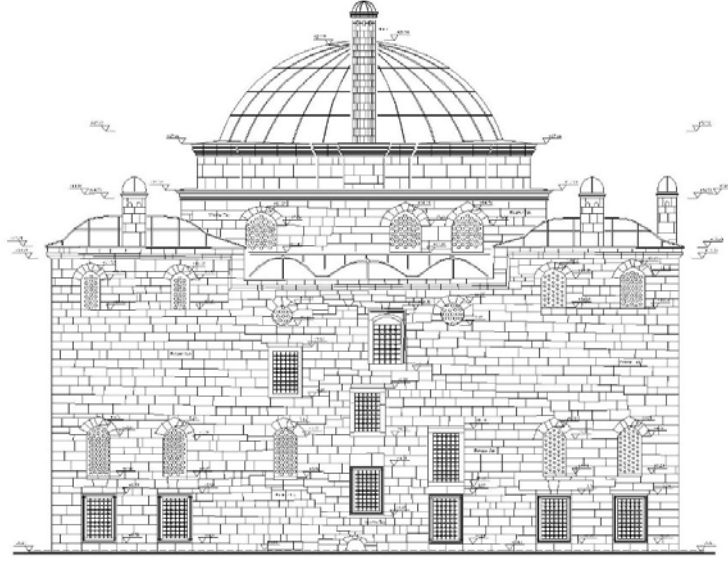
EK 2-Ç: Hünkâr Kasrı, 3-3 Kesiti. (2010 yılı restorasyon çizimleri, Y. T. Ü.- Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Mimari Büro' nun Proje Arşivinden)

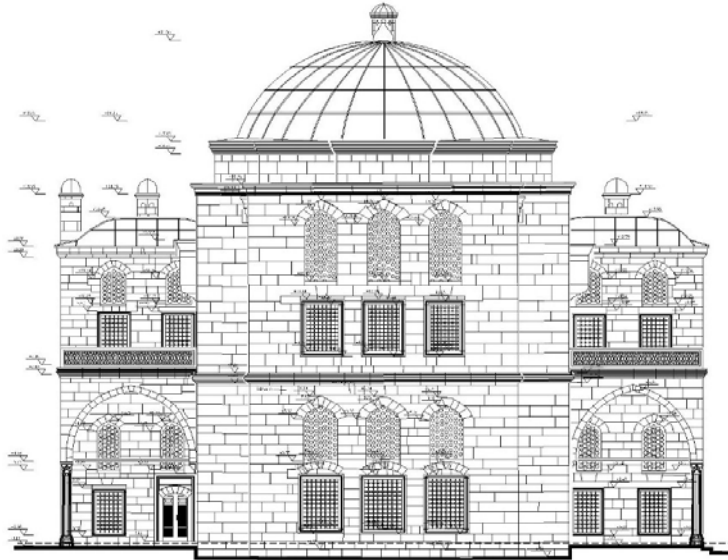
EK 2-D: Hünkâr Kasrı, 4-4 Kesiti. (2010 yılı restorasyon çizimleri, Y. T. Ü.- Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Mimari Büro' nun Proje Arşivinden)

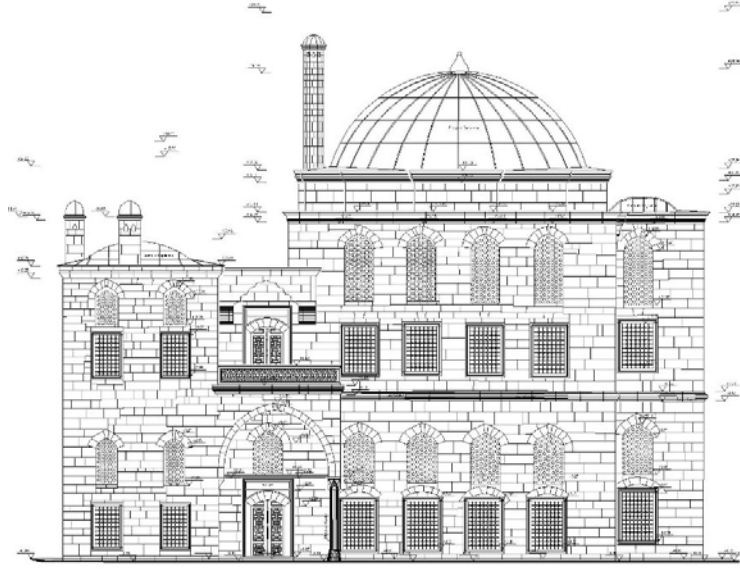
EK 2-E: Hünkâr Kasrı, 5-5 Kesiti. (2010 yılı restorasyon çizimleri, Y. T. Ü.- Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Mimari Büro' nun Proje Arşivinden)

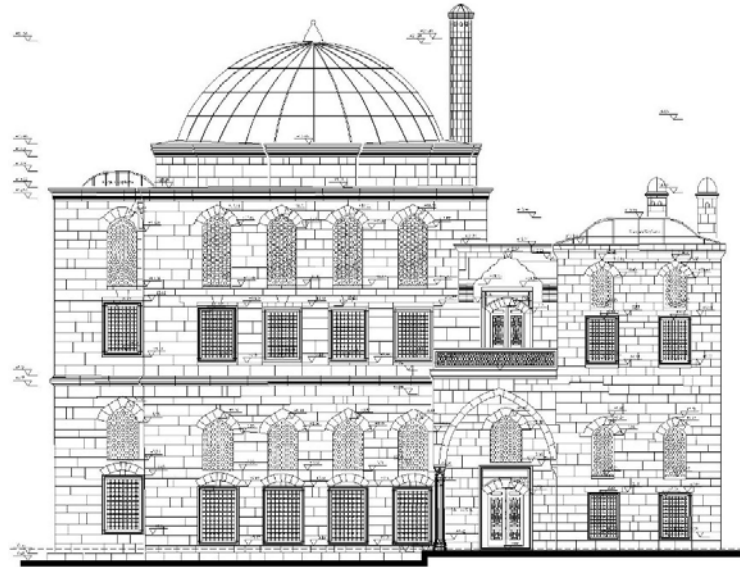
EK 2-F: Hünkâr Kasrı, Batı Cephesi. (2010 yılı restorasyon çizimleri, Y. T. Ü.- Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Mimari Büro' nun Proje Arşivinden)

EK 2-G: Hünkâr Kasrı, Doğu Cephesi. (2010 yılı restorasyon çizimleri, Y. T. Ü.- Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Mimari Büro' nun Proje Arşivinden)

EK 2-H: Hünkâr Kasrı, Güney Cephesi. (2010 yılı restorasyon çizimleri, Y. T. Ü.- Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Mimari Büro' nun Proje Arşivinden)

EK 2-İ: Hünkâr Kasrı, Kuzey Cephesi. (2010 yılı restorasyon çizimleri, Y. T. Ü.- Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Mimari Büro' nun Proje Arşivinden)